

Sammenhengen mellom utseendeavvik og sosial personlighet

*En studie av ungdommer med leppe-kjeve-
ganespalte*

Ida G. Hagerup og Susanne R. Tvedt

Innlevert som hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2014

Sammenhengen mellom utseendeavvik og sosial personlighet: En studie av ungdommer med leppe-kjeve-ganespalte

Av Ida G. Hagerup og Susanne R. Tvedt

Innlevert som hovedoppgave ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, høsten 2014

© Ida G. Hagerup & Susanne R. Tvedt

2014

Sammenhengen mellom utseendeavvik og sosial personlighet: En studie av ungdommer med
leppe-kjeve-ganespalte

Ida G. Hagerup & Susanne R. Tvedt

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfattere: Ida G. Hagerup og Susanne R. Tvedt

Tittel: Sammenhengen mellom utseendeavvik og sosial personlighet: En studie av ungdommer med leppe-kjeve-ganespalte

Veiledere: Tilmann von Soest (hovedveileder) og Kristin Billaud Feragen (ekstern biveileder)

Bakgrunn: Tidligere forskning tyder på at man vurderer og tillegger andre mennesker sosiale egenskaper basert på utseende, og at disse stereotypiene kan ha en påvirkning på dem det gjelder. Det mangler imidlertid studier på hvorvidt det å ha et utseende som avviker fra det som blir betraktet som normalt kan ha betydning for sosiale aspekter av personligheten. Målet for denne oppgaven er å undersøke sosial personlighet, herunder varme og selvhverdelse, hos ungdommer med leppe-kjeve-ganespalte sammenliknet med ungdommer som ikke har et synlig annerledes utseende. I tillegg undersøkes det hvorvidt sosiale erfaringer med jevnaldrende og ungdommenes egen opplevelse av utseende kan forklare eventuelle forskjeller i sosial personlighet mellom gruppene.

Metode: Undersøkelsen baserer seg på spørreskjemadata fra 16-åringer med leppe-kjeve-ganespalte (N=212) som ble innhentet i forbindelse med en rutineundersøkelse, og en referansegruppe fra en representativ populasjonsstudie bestående av 16-åringer uten spalte (N=1738). Ungdommene med spalte ble i analysene delt inn i to grupper, ut ifra om spalten var synlig eller ikke, og sammenliknet med referansegruppen. Målene på sosial personlighet var hentet fra en omarbeidet versjon av Bem Sex Roles Inventory, og mål på sosiale erfaringer og opplevd utseende var hentet fra en norsk versjon av Harters Self-Perception Profile for Adolescents. Forskjeller mellom gruppene ble undersøkt ved variansanalyser. Det ble kontrollert for betydningen av kjønn, opplevd utseende, sosial aksept og nære vennskap ved multiple lineære regresjonsanalyser.

Resultater: Ungdommene med både synlig spalte og ikke-synlig spalte skåret signifikant høyere på mål for varme enn ungdommene i referansegruppen. Det fremkom ingen signifikante forskjeller i grad av selvhverdelse på tvers av de tre gruppene. Forskjellen i varme besto når vi tok hensyn til kjønn, og kunne heller ikke forklares av forskjeller i nære vennskap, sosial aksept eller opplevd utseende.

Konklusjon: Resultatene tyder på at norske ungdommer med spalte er noe varmere enn og like selvhedende som andre ungdommer. Dette tyder på at disse ungdommene har en like god sosial tilpasning som andre ungdommer, til tross for at har et synlig annerledes utseende. Mulige forklaringer på at funnene ikke er i tråd med tidligere forskning diskuteres.

Forord

Utgangspunktet for denne hovedoppgaven var et samarbeid med psykolog Kristin Billaud Feragen ved Bredtvet kompetansesenter. Kristin har jobbet med barn og ungdommer med leppe-kjeve-ganespalter i mange år, og holder nå på med sitt post-doc-arbeid om denne gruppen. Hun har med raushet gitt oss både tilgang til sitt datamateriale og uvurderlig faglig veiledning og oppmuntring underveis. Vi er svært takknemlige for at hun har tatt seg tid til oss i en travel arbeidshverdag. Vi beundrer hennes store engasjement og kompetanse på dette feltet, og vi vil takke henne for et spennende innblikk i et tema som vi tidligere visste lite om.

Videre vil vi rette en stor takk til vår hovedveileder Tilmann von Soest. Hans høye kunnskapsnivå innenfor både metode og personlighetspsykologi har vært til stor hjelp i dette arbeidet. Vi har satt veldig pris på hans grundige tilbakemeldinger og hans evne til å sette i gang refleksjoner hos oss.

Til slutt vil vi takke våre foreldre for deres oppmuntring og for hjelp med å lese gjennom oppgaven. En stor takk går også til Idas samboer Eirik, for støtte, tålmodighet og avlastning med husarbeid. Vi ønsker også å takke våre medstudenter for viktig støtte under prosessen, og våre venner utenfor studiet som har hjulpet oss med å koble av fra arbeidet.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Utseendes betydning.....	2
1.2	Synlig annerledeshet.....	3
1.3	Leppe-kjeve-ganespalter.....	5
1.3.1	Spaltetyper.....	5
1.3.2	Prevalens og etiologi.....	6
1.3.3	Tilleggsversker.....	6
1.3.4	Behandling og oppfølging.....	7
1.3.5	Sosial fungering.....	7
1.4	Utseende og sosial personlighet.....	8
1.4.1	Sammenhengen mellom utseende og personlighet.....	8
1.4.2	Sosialt relevante personlighetstrekk.....	11
1.4.3	Sosial personlighet og utseendeavvik.....	12
1.4.4	Mulige mekanismer.....	13
1.5	Mål for oppgaven.....	14
2	Metode.....	16
2.1	Utvalg og prosedyre.....	16
2.1.1	Spaltegruppen.....	16
2.1.2	Referansegruppen.....	17
2.2	Måleinstrumenter og variabler i undersøkelsen.....	17
2.2.1	Gruppevariabler.....	17
2.2.2	Varme og selvhevdelse.....	18
2.2.3	Sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende.....	21
2.2.4	Kjønn.....	22
2.2.5	Tilstedeværelse av tilleggsversker.....	22
2.3	Etiske vurderinger.....	23
2.4	Statistiske analyser.....	23
3	Resultater.....	25
3.1	Frafallsanalyse.....	25
3.2	Fordeling av kjønn og tilleggsversker.....	26
3.3	Personlighetsforskjeller ved synlige spalter, ikke-synlige spalter og uten spalter.....	27

3.4	Undersøkelser av mulige forklarende faktorer	28
3.4.1	Sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende	29
4	Diskusjon.....	35
4.1	Sammenhengen mellom utseendeavvik og varme.....	35
4.2	Sammenhengen mellom utseendeavvik og selvhevdelse	38
4.3	Betydningen av utseende for sosial personlighet sett i lys av våre funn	40
4.3.1	Sosial forventningsteori og attraktivitetsforskning	41
4.4	Styrker og begrensninger	43
4.4.1	Utvalget	43
4.4.2	Design.....	44
4.4.3	Målene på sosial personlighet	45
4.4.4	Forhold knyttet til settingen	46
4.4.5	Generaliserbarhet	47
5	Konklusjon	48
	Litteraturliste	49

Tabell 1: Mønster- og strukturmatrise for prinsipal komponentanalyse med obliminrotasjon for en tokomponentstruktur	20
Tabell 2: Spaltegruppens samtykkefordeling etter kjønn, synlighet og tilstedeværelse av tilleggsvansker, og resultater av logistisk regresjonsanalyse	25
Tabell 3: Fordeling av kjønn og synlighet av spalte innen tilleggsvansker i spaltegruppen, med prosentfordeling i parentes	27
Tabell 4: Gjennomsnitt (M), standardavvik (SA) og ANOVA-resultater for varme og selvhevdelse relatert til det å ha en synlig spalte, ikke-synlig spalte eller å være i referansegruppen	28
Tabell 5: Gjennomsnitt (M) og standardavvik (SA) for selvhevdelse og varme fordelt etter kjønn.....	29
Tabell 6: Gjennomsnitt (M), standardavvik (SA) og ANOVA-resultater for sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende, relatert til det å ha en synlig spalte, ikke-synlig spalte eller å være i referansegruppen	30
Tabell 7: Korrelasjoner mellom varme, selvhevdelse, egen vurdering av utseende, nære vennskap, sosial aksept og kjønn	31
Tabell 8: Resultater av multiple lineære regresjonanalyser med varme som uavhengig variabel	32
Tabell 9: Resultater av multiple lineære regresjonsanalyser med selvhevdelse som uavhengig variabel.....	33

1 Innledning

Ansiktet er en viktig kilde til sosial informasjon og kommunikasjon, og spiller en vesentlig rolle for dannelse av førsteinntrykk. Ansiktet er som regel den første visuelle informasjonen som er tilgjengelig når man samhandler med andre mennesker, og er mer synlig enn andre kroppsdeler (Rumsey & Harcourt, 2005). Ansiktets betydning manifesterer seg allerede tidlig i livet ved at spedbarn foretrekker å se på ansikter fremfor andre stimuli (Umiltà, Simion, & Valenza, 1996), og at de er i stand til å skille mellom attraktive og mindre attraktive ansikter (Slater et al., 1998). I tillegg til ansiktets åpenbare funksjon om å formidle verbal og non-verbal informasjon, kommuniserer det óg informasjon av sosial karakter som blir tolket av omgivelsene. Forskning tyder på at mennesker har en tendens til å vurdere aspekter av andre menneskers personlighet ut ifra ansiktets utseende (Eagly, Ashmore, Makhijani, & Longo, 1991; Langlois et al., 2000), og at disse vurderingene ofte skjer raskt og ubevisst (Willis & Todorov, 2006). En rekke studier har vist at attraktive mennesker tillegges flere positive egenskaper enn mindre attraktive mennesker (Eagly et al., 1991), jamfør «what is beautiful is good»-stereotypien (Dion, Berscheid, & Walster, 1972). Tendensene handler hovedsakelig om at attraktive mennesker har en sosial fordel; de blir oppfattet som mer sosialt kompetente og mer sosialt dominante enn mindre attraktive mennesker (Eagly et al., 1991; Langlois et al., 2000).

Det er debattert om denne stereotypien begrenser seg til vurderinger vi gjør av andre basert på utseende, eller om dette også kan ha konsekvenser for hvordan vi møter og behandler andre mennesker, og om disse reaksjonene over tid kan forankre seg i atferdsmønsteret og personligheten til personen det angår (Feingold, 1992; Langlois et al., 2000). Selv om det ser ut til at våre forventninger til andre mennesker kan påvirkes av utseende, er det uklart hvorvidt personlighet blir påvirket av utseende. Et godt utgangspunkt for å studere dette spørsmålet er å se på personlighet hos mennesker som har et synlig annerledes ansikt. I denne oppgaven skal vi undersøke hvorvidt man ser forskjeller i to sosialt relevante personlighetstrekk – varme og selvhevdelse – mellom ungdommer med leppe-kjeve-ganespalte og ungdommer uten utseendeavvik.

1.1 Utseendes betydning

Mennesker har gjennom lange tider og på tvers av kulturer vært opptatt av å fremstå som attraktive, og har investert ressurser i å forbedre sitt utseende (Rumsey & Harcourt, 2005). Selv om fokuset på utseende ikke er noe nytt, har dette fått nye uttrykk. I dagens samfunn ser man en stadig voksende kosmetikkindustri, og det rapporteres om en økning i prosedyrer som har til hensikt å forbedre utseendet, slik som botox og plastiske operasjoner (Ramm & von Soest, 2011). Mennesker i den vestlige verden eksponeres daglig for et urealistisk kroppsideal i media, der det presenteres et implisitt budskap om at man får det man vil og blir mer lykkelig dersom man oppnår dette idealet. Utseendebaserte stereotypier formidles dessuten til barn fra en tidlig alder gjennom tegneserier og filmer som knytter fysiske trekk til ulike karakteristikk. Slik kan prinsessene og prinsene bli fremstilt som «gode», mens de langt mindre attraktive skurkene eller heksene blir portrettert som ondskapsfulle. Partridge (1997b) trekker frem hvordan ansikter som er synlig annerledes har blitt brukt for å karakterisere menneskelig ondskap. Som eksempel viser han til den onde «Scar» i Løvenes konge, som har et stort arr rundt det ene øyet, og til karakteren «Two-Face» fra Batman, som har en splittet personlighet.

Med tanke på det betydelige fokuset på utseende i samfunnet og ansiktets sosiale betydning, kan det å ha et ansikt som er avvikende være sosialt utfordrende (Robinson, 1997). I lys av dette skal vi i denne oppgaven undersøke om det å ha et synlig annerledes ansikt har implikasjoner for aspekter av personligheten som er relevante for sosial samhandling. Den teoretiske og empiriske bakgrunnen for sammenhengen mellom utseende og sosiale aspekter av personlighet diskuteres senere i innledningen, etter en redegjørelse av ulike aspekter forbundet med synlig annerledeshet og leppe-kjeve-ganespalte. Ettersom utseende er av stor betydning i ungdomsalderen (Neumark-Sztainer, Story, Hannan, Perry, & Irving, 2002), er det særlig hensiktsmessig å studere ungdom for å belyse dette temaet. Ungdom med leppe-kjeve-ganespalte har med sitt synlig annerledes utseende en ekstra utfordring i tillegg til utfordringene ungdomstiden innebærer i sin alminnelighet. De er synlig annerledes i en livsfase der det å være normal er viktig for mange, og i en tid der fokus på utseende er betydelig.

For å kunne forstå hvilken belastning det kan innebære å ha et synlig annerledes ansikt, er det viktig å forstå utseendes rolle og betydning i ungdomskulturen. Selv om utseende er noe som

opptar begge kjønn i denne perioden, ser man tendenser til at utseendefokuset preger jenter i større grad. Det er blant annet funnet at jenter har flere utseenderelaterte samtaler enn gutter (Jones & Crawford, 2006), og at jenter i større grad enn gutter opplever et ønske om å likne på skjønnhetsidealene som presenteres i media (Knauss, Paxton, & Alsaker, 2007). En rekke studier har vist at jenter opplever mer misnøye med eget utseende enn gutter (Barker & Galambos, 2003; Bearman, Presnell, Martinez, & Slice, 2006; Striegel-Moore & Franko, 2002), noe som også støttes av norske undersøkelser (Storvoll, Strandbu, & Wichstrøm, 2005).

Årsakene til den særlige opptattheten av kropp og utseende i ungdomsalder er sammensatte. I denne perioden opplever ungdommene betydelige kroppslige, emosjonelle og kognitive endringer, og kjønnsmodningen medfører en begynnende seksuell interesse for det motsatte kjønn (Geary & Bjorklund, 2000) eller samme kjønn, noe som kan medvirke til at ungdommene blir opptatt av å fremstå som attraktive. Medias formidling av skjønnhetsidealer spiller trolig også en betydelig rolle. En norsk undersøkelse der 17-åringer ble intervjuet viste at ungdommene var opptatt av å likne på kroppsidealet som presenteres i media (Aasen & Fjellstad, 2007). Særlig jenter bruker media som en informasjonskilde for å forbedre sitt utseende (Littleton & Ollendick, 2003). En annen faktor som trolig har bidratt til det økende utseendefokuset blant ungdom er fremveksten av nye sosiale medier det siste tiåret. Gjennom kanaler som Facebook og Instagram presenterer man seg selv og sitt liv med bilder og får respons i form av kommentarer og «likes». Betydningen av deling av bilder av seg selv, og særlig med ansiktet i fokus, tydeliggjøres ved at ordet selfie ble kåret til årets nyord i Oxford Dictionary i 2013 (OxfordWords, 2013).

1.2 Synlig annerledeshet

Med det betydelige utseendefokuset som formidles i media og samfunnet forøvrig, kan det være utfordrende å ha et utseende som skiller seg fra normen. I utseendepsykologien omtales dette ofte som synlig annerledeshet (*visible difference*). Det er ingen konsensus om hvordan dette fenomenet defineres, men en del forskere definerer det som «et avvik fra en kulturelt definert norm, som er synlig for andre» (Rumsey & Harcourt, 2005, s. 88, egen oversettelse). En rekke forskere og teoretikere i feltet opererer i stedet med begrepet *disfigurement* (se f.eks. Berger & Dalton, 2011; Cochrane & Slade, 1999; Newell & Marks, 2000). Vi kommer imidlertid ikke til å anvende dette begrepet i denne oppgaven, da *disfigurement* henspiller på

et negativt fokus (Rumsey & Harcourt, 2004). Vi forholder oss heller til betegnelsene synlig annerledeshet og utseendeavvik, og vil anvende disse to betegnelsene som synonymmer i denne oppgaven.

Harris (1997) påpeker at utseende ikke kan måles objektivt, og at det derfor ikke finnes noe definert «normalt» utseende. Synlig annerledeshet er altså et nokså relativt og kontekstuel begrep, da hva som defineres som henholdsvis normalt og avvikende varierer på tvers av tid, sted og kultur. Partridge (1997a) skiller mellom en kulturell definisjon, som dreier seg om hva som oppfattes som normativt avvikende i en kultur, og en personlig definisjon av synlig annerledeshet. Eksempler på tilstander som i en del kulturer kan betraktes som utseendeavvik er arr og skader som følge av brann og andre ulykker eller hendelser, ulike hudtilstander (f.eks psoriasis og vitiligo), overvekt, og medfødte tilstander, som leppe-kjeve-ganespalte (Rumsey & Harcourt, 2005). Den personlige definisjonen handler om i hvilken grad individet som ser annerledes ut opplever seg selv som annerledes fra andre i omgivelsene. Selv om utseendeavviket kan fremstå som lite synlig for andre, kan individet selv føle seg synlig annerledes (Partridge, 1997a). En tenåring som har en kvise som andre knapt legger merke til, kan for eksempel være svært opptatt av denne selv, noe som kan påvirke tenåringens interaksjoner med omgivelsene. Eller man kan ha et utseende som omgivelsene oppfatter som avvikende, uten at man selv føler seg annerledes. Både det kulturelle og personlige aspektet vil altså i varierende grad kunne virke inn på personens opplevelse av å være synlig annerledes. Dette vil i sin tur kunne påvirke hvordan vedkommende samhandler med omgivelsene. Flere studier viser at det ikke ser ut til å være en entydig sammenheng mellom utseendeavvikets objektivt målte alvorlighetsgrad eller synlighet, og selvrapporterte psykiske plager (Lansdown, Lloyd, & Hunter, 1991; Masnari, Schiestl, Rössler, et al., 2013; Rumsey, 2002). Dette tyder på at individets subjektive opplevelse av utseendeavviket kan ha mer betydning enn den objektive tilstedeværelsen av avviket.

Størstedelen av forskningen som er gjort på sammenhengen mellom utseende og personlighet kommer fra studier på attraktivitet. En betydelig del av teorien og empirien som omtales senere i innledningen baserer seg derfor på denne litteraturen. Selv om det å ha en tilstand som medfører at man har et synlig annerledes ansikt ikke nødvendigvis er synonymt med det å være mindre attraktiv, kan mennesker med et avvikende ansikt i noens øyne oppfattes som mindre attraktive. Dette støttes av studier som viser at mennesker med leppe-kjeve-ganespalte blir vurdert som mindre attraktive av observatører (Okkerse et al., 2001; Roberts-Harry,

Hathorn, & Stephens, 1992; Tobiasen & Hiebert, 1993). Forskningen er imidlertid mer delt når det gjelder hvordan de selv vurderer sitt eget utseende (Broder, Smith, & Strauss, 1994; Marcusson, Paulin, & Östrup, 2002; Slifer et al., 2003; Thompson & Kent, 2001). Det er altså tvil om i hvilken grad begrepet attraktivitet henger sammen med det å ha et synlig annerledes utseende. I lys av den kulturelle definisjonen av synlig annerledeshet, vil det å bli betraktet som mindre attraktiv likevel kunne anses som en form for utseendeavvik av omgivelsene. Både attraktivitet og utseendeavvik er kontekstuelle fenomener, og handler om avvik fra kulturelt bestemte normer for utseende. Dersom man legger denne forståelsen til grunn er det grunn til å tro at attraktivitetsforskningen kan anvendes for å belyse utseendeavvik.

1.3 Leppe-kjeve-ganespalter

Ettersom vi i denne oppgaven skal belyse betydningen av utseendeavvik for sosial personlighet ved å undersøke ungdommer med leppe-kjeve-ganespalter, er det viktig å vite noe om hva som karakteriserer denne gruppen. Leppe-kjeve-ganespalte er en av de vanligste medfødte tilstandene som påvirker ansiktet (Rumsey & Harcourt, 2005). Tilstanden innebærer at utviklingen av ansiktet har blitt forstyrret tidlig i svangerskapet. Dette medfører en åpning i leppe-, kjeve- og/eller ganeregionen, som man kaller en spalte.

1.3.1 Spaltetyper

Det er vanlig å dele opp spalter i tre kategorier. Den første kategorien inkluderer leppespalter og leppe-kjevespalter, og er synlige former for spalter. Disse utgjør om lag en firedel av alle som har spalter i Norge (Sivertsen et al., 2008). Disse typene kan variere fra et lite hakk i leppa, til spalter som strekker seg opp til nesehullsgulvet (Wang et al., 2014). Den andre kategorien består av ganespalter, og disse er spalter som ikke er synlige i ansiktet. Om lag én av tre som har spalter har ganespalter (Sivertsen et al., 2008). Ved ganespalter vokser ikke musklene i ganen sammen. En liten andel av disse har noe man kaller en submucøs ganespalte, og her dekker et tynt lag med vev over spalten (Calnan, 1953). Den tredje kategorien spalter er leppe-kjeve-ganespalter. I likhet med leppespalter og leppe-kjevespalter er disse synlige. Dette er den spaltetypen som forekommer hyppigst i Norge, og utgjør om lag 40 % av alle spalter (Sivertsen et al., 2008). Spalter varierer også i bredde og omfang, og de kan være enkeltsidige (på høyre eller venstre side) eller dobbeltsidige.

I vår undersøkelse har vi med ungdommer med både synlig spalte og ikke-synlig spalte. Selv om ungdommene med ikke-synlig spalte ikke har noen synlige tegn på spalten, får de fleste operasjoner og oppfølging av behandlingsteam. Ved å ha med denne gruppen kan vi dermed kontrollere for henholdsvis utseendeaspektet og andre aspekter knyttet til det å ha en spaltetilstand.

1.3.2 Prevalens og etiologi

Internasjonale tall fra Verdens Helseorganisasjon viser at gjennomsnittlig 1 av 700 barn blir født med spalte gjennom leppe, kjeve og/eller gane (Mossey & Castilla, 2003). Tallene varierer imidlertid fra land til land, og i Norge er prevalensen på 2,2 av 1000 barn (Sivertsen et al., 2008). Leppe-kjeve-ganespalter og leppespalter forekommer dobbelt så hyppig hos gutter, mens ganespalter forekommer oftere hos jenter (Mossey & Little, 2002). Årsakene til at noen blir født med spalte(r) er sammensatte, og kommer av et samspill av genetiske og miljørelaterte faktorer. I de fleste tilfeller er det vanskelig å identifisere årsak til at barnet blir født med spalte. I tilfeller der spaltene forekommer sammen med syndromer og enkelte andre medfødte tilstander, er det lettere å si noe om dette. Disse utgjør imidlertid mindretallet av individer med spalte (Tolarová & Cervenka, 1998). Man ser tendenser til arvelighet av spalter (Melnick, Bixler, Fogh-Andersen, & Conneally, 1980). Mossey, Little, Munger, Dixon og Shaw (2009) har påpekt at flere gener spiller inn, men det er foreløpig ikke konsensus om hvilke gener det gjelder. Av miljøfaktorer er det funnet at mors røyking under svangerskap er en risikofaktor (Little, Cardy, & Munger, 2004). Man har også sett en forhøyet risiko for spalter jo eldre far er (McIntosh, Olshan, & Baird, 1995). For lave nivåer av folsyre hos mor er undersøkt i flere studier som en mulig risikofaktor, men disse funnene er inkonsistente (Mossey et al., 2009).

1.3.3 Tilleggsvansker

I spaltepopulasjonen ser man en forhøyet forekomst av andre medfødte vansker sammenlignet med populasjonen for øvrig. Disse tilleggsvanskene kan være ulike syndromer, utviklingsforstyrrelser, AD/HD, spesifikke språkvansker, dysleksi og somatiske vansker (Feragen, Stock, & Rumsey, 2014). Forekomsten av tilleggsvansker er høyest blant individer med ganespalter, der omtrent én av tre har en eller flere medfødte tilleggsvansker (Sivertsen et al., 2008). Dette kommer delvis av at denne gruppen har en høyere forekomst av medfødte

syndromer og utviklingsvansker (Stoll, Alembik, Dott, & Roth, 2000). Når det gjelder leppe-/leppe-kjeve- og leppe-kjeve-ganespalter er forekomsten av tilleggsvansker vesentlig lavere, henholdsvis 13 % og 7 % (Sivertsen et al., 2008).

1.3.4 Behandling og oppfølging

Barn med spalte trenger oppfølging fra flere instanser, og over lang tid. Dette kan blant annet innebære hjelp med mating i spedbarnsalder, plastisk kirurgi, behandling av tale, kjeveortopedisk oppfølging og eventuell psykologisk hjelp (Feragen, 2009). De første kirurgiske inngrepene starter gjerne i barnets første leveår (Turner, Rumsey, & Sandy, 1998). Selv om tidlig kirurgi har stor effekt på barnets utseende vil arret fortsatt være synlig (Feragen, 2009). Arret er lokalisert i munn-neseområdet, som er et sentralt fokuspunkt når man samhandler ansikt til ansikt (Mertens, Siegmund, & Güsser, 1993). De aller fleste som opereres for tilstander knyttet til ansiktsavvik opplever å bli mer tilfreds med utseende og får et økt selvbilde etter operasjonene (Arndt, Travis, Lefebvre, Niec, & Munro, 1986). Noar (1991) peker imidlertid på at noen fortsatt er misfornøyde med enkelte ansiktstrekk etter operasjonene. For at personer med spalte skal ha en god utvikling, er det viktig at spalteteamene har gode rutiner for å kunne fange opp eventuelle psykososiale problemer (Turner et al., 1998). Oppfølgingen varierer ofte fra land til land, og selv om Verdens Helseorganisasjon har utviklet retningslinjer for oppfølging, viser undersøkelser at de sjeldent følges helt (Shaw et al., 2001). Norsk behandling blir imidlertid vurdert som god (Shaw et al., 2001).

1.3.5 Sosial fungering

For å forstå hvordan det å ha et synlig annerledes utseende potensielt kan ha betydning for sosiale aspekter av personligheten, er det viktig å vite noe om hvordan personer med spalte fungerer sosialt. Rumsey (2002) påpeker at mange mennesker som har et synlig annerledes ansikt opplever uønsket sosial oppmerksomhet som stirring, kommentarer og spørsmål knyttet til utseendet. En del fornemmer at fremmede føler seg ukomfortable i deres selskap (Cochrane & Slade, 1999) og opplever at de blir unngått og avvist av andre mennesker (Robinson, 1997). En rekke studier har vist at individer med spalte er mer sosialt tilbaketrukkne og har høyere forekomst av sosial unngåelsesatferd enn andre mennesker (Berk, Cooper, Liu, & Marazita, 2001; Kapp-Simon & McGuire, 1997; Newell & Marks, 2000; Rumsey, Clarke, & Musa,

2002; van der Plas, 2011), selv om ikke alle studier støtter dette (Persson, Aniansson, Becker, & Svensson, 2002). Flere studier har også pekt på at ungdommer og unge voksne med spalte har færre venner og er mindre tilfredse med sine sosiale relasjoner enn andre (Bressmann, Sader, Ravens-Sieberer, Zeilhofer, & Horch, 1999; Noar, 1991; Ramstad, Ottem, & Shaw, 1995). I tråd med dette rapporterer flere studier om at barn og ungdommer med spalte opplever å bli ertet for spalten (Noar, 1991; Turner, Thomas, Dowell, Rumsey, & Sandy, 1997). Andre studier støtter derimot ikke disse tendensene. Berger og Dalton (2009) fant at ungdommer med spalte i større grad rapporterte om positive opplevelser med jevnaldrende sammenlignet med andre ungdommer. En studie av Masnari, Schiestl, Rössler, et al. (2013) viste at ungdommer med spalte i like stor grad som andre ungdommer opplever sosial støtte fra venner. Store forskjeller knyttet til utvalg og utfallsmål på tvers av studiene kan trolig bidra til å forklare at funnene er noe inkonsistente. Man ser generelt en tendens til inkonsistente funn i spaltefeltet (se f.eks. Hunt, Burden, Hepper, & Johnston, 2005). På grunn av lav prevalens av spalter og andre former for utseendeavvik i befolkningen er en del studier i spaltefeltet preget av små utvalg, og en del av studiene bruker dessuten ikke sammenligningsgrupper (Rumsey & Harcourt, 2005). Selv om man ikke kan konkludere når det gjelder hvorvidt personer med et synlig annerledes utseende er mer sosialt tilbaketrukne enn andre, tyder hovedvekten av forskningen på at de som gruppe er mer sosialt tilbaketrukne enn mennesker uten utseendeavvik.

1.4 Utseende og sosial personlighet

For å kunne forstå hvordan det å ha et synlig annerledes utseende potensielt kan henge sammen med sosiale aspekter av personlighet, må man se på sosialpsykologiske studier og teoretiske forståelsesmodeller.

1.4.1 Sammenhengen mellom utseende og personlighet

Sosial forventningsteori forklarer utseendes påvirkning på sosial atferd og personlighet med at sosiale stereotypier skaper sin egen virkelighet (Langlois et al., 2000). Ut ifra denne forståelsen vekker et henholdsvis attraktivt og mindre attraktivt ansikt bestemte forventninger til atferd og trekk, noe som gir utslag i ulike stereotypier basert på utseende. Observatøren vil respondere ut ifra disse forventningene ved å vurdere og behandle mennesker forskjellig. Ulike forventninger og ulik behandling vil i sin tur medføre at attraktive og mindre attraktive

mennesker utvikler variasjoner i atferd og trekk, og at de vil internalisere ulike vurderinger av seg selv, som stammer fra andres tilbakemeldinger (Langlois et al., 2000). Dette rammeverket skisserer altså en prosess bestående av tre delprosesser som bygger på hverandre. Første ledd i prosessen er stereotypiene, og er en forutsetning for de øvrige to prosessene, som går ut på at omgivelsene handler i tråd med stereotypiene og at dette igjen medfører at den observerte personen internaliserer disse reaksjonene. Dersom det er slik at sosiale aspekter av personlighet blir påvirket av utseende, innebærer dette ifølge denne teorien at samtlige tre delprosesser forekommer.

Forskningslitteraturen gir noe støtte til at utseende kan ha betydning for sosiale egenskaper og personlighet. Mest empiri er det på sosiale stereotypier. En gjennomgang av elleve metaanalyser utført av Langlois et al. (2000) fant at attraktive barn blir vurdert som å ha mer sosial appell, mer mellommenneskelig kompetanse og blir vurdert som å være bedre tilpasset sammenlignet med mindre attraktive jevnaldrende. I tillegg pekte de på at attraktive barn blir tillagt høyere akademisk kompetanse. Tilsvarende fant de at attraktive voksne blir vurdert som å være mer kompetente i yrkeslivet og ha mer mellommenneskelig kompetanse og bedre sosial appell enn mindre attraktive voksne. Det er funnet liknende tendenser når det gjelder ungdommer. Lerner et al. (1991) fant at lærere vurderte attraktive ungdommer som mer populære og aksepterte av jevnaldrende enn mindre attraktive ungdommer. En studie av Vannatta, Gartstein, Zeller og Noll (2009) undersøkte hvordan barn og ungdommer vurderte sine medstudenter på mål for attraktivitet, prososial atferd, lederskapsevner og hvor sosialt aksepterte de var. De fant at attraktivitet hadde en henholdsvis moderat og lav sammenheng med lederskapsevner og prososial atferd, og en sterk sammenheng med sosial aksept. I tråd med dette fant Boyatzis, Baloff og Durieux (1998) at attraktive ungdommer ble vurdert som mer populære enn mindre attraktive ungdommer.

Det ser altså ut til å være evidens for at stereotypier knyttet til utseende og sosiale egenskaper er gjeldende. Et annet spørsmål som er undersøkt er om disse stereotypiene begrenser seg til forventningene man har til andre mennesker, eller om disse forventningene kan påvirke omgivelsenes reaksjoner og dermed gi opphav til ulik behandling basert på utseende. Flere studier har støttet denne antakelsen. En svensk eksperimentell studie fant at overvektige kvinner og menn hadde mindre sannsynlighet for å bli innkalt til jobbintervju etter å ha sendt bilde (Rooth, 2009). En annen studie viste at attraktive spedbarn blir lekt mer med og mottar mer oppmerksomhet enn mindre attraktive spedbarn (Langlois, Ritter, Casey, & Sawin,

1995). Disse tendensene støttes av metaanalysene som Langlois et al. (2000) gjennomgikk, som viste at attraktive barn og voksne blir behandlet bedre enn mindre attraktive barn og voksne. De fant blant annet at attraktive individer mottok mer oppmerksomhet, var bedre på inntryksstyring og hadde flere positive interaksjoner enn mindre attraktive individer.

De overstående funnene tyder altså på at utseende, i tillegg til å påvirke våre forventninger til andre mennesker, kan medføre ulike reaksjoner fra omgivelsene. Et viktig spørsmål som gjenstår er om interpersonlige eller sosiale aspekter av personlighet blir påvirket av utseende. Det foreligger mindre forskning på dette enn på stereotypier og omgivelsenes reaksjoner, men Langlois et al. (2000) og Feingold (1992) har i sine metaanalyser antydnet at utseende har betydning for sosiale egenskaper. Langlois et al. fant at attraktive barn var mer populære og bedre tilpasset. Når det gjelder voksne fant de at attraktive personer opplevde mer suksess i arbeidslivet, var bedre likt av andre, var mer utadvendte og hadde noe bedre sosiale ferdigheter. I tråd med dette fant Feingold at attraktive mennesker rapporterte om mindre ensomhet, lavere nivå av sosial angst og bedre sosiale ferdigheter. Han fant også at attraktive mennesker hadde flere venner.

Selv om Langlois et al. (2000) i sin gjennomgang av metaanalysene konkluderer med at utseende kan påvirke sosiale egenskaper og sosial atferd, påpeker de at forskningen er fragmentert og at studiene som er utført kun ser på de tre delprosessene av sosial forventningsteori hver for seg. De etterlyser longitudinelle studier for å bedre kunne belyse sammenhengen mellom leddene. Rumsey og Harcourt (2005) mener at sosial forventningsteori er en nyttig heuristikk, men at teorien er en forenkling av virkeligheten. Rumsey (1997) hevder at utseende spiller en rolle i tidlige møter med fremmede mennesker, men antyder at andre faktorer har mer å si etter hvert. Ved å studere sosial personlighet hos mennesker med et avvikende utseende vil vi kunne si noe om gyldigheten av sosial forventningsteori som forklaringsmodell. Om man finner forskjeller i sosial personlighet hos personer med synlig spalte, kan dette tas til inntekt for sosial forventningsteori. Om man derimot ikke finner forskjeller, kan dette tyde på at gyldigheten til én eller flere av delprosessene er svekket. Det kan i så måte tyde på enten at omgivelsene ikke reagerer negativt på utseendeavviket (jamfør andre ledd), eller at personen som har et avvikende utseende ikke har internalisert omgivelsenes tilbakemeldinger (jamfør tredje ledd). Alternativt kan det hende at spalten ikke betraktes som avvikende av omgivelsene, og at det dermed ikke foreligger noen stereotypier som omgivelsene responderer på.

1.4.2 Sosialt relevante personlighetstrekk

Ut ifra sosialpsykologisk empiri og sosial forventningsteori er det de interpersonlige eller sosiale aspektene av personligheten som påvirkes av utseende, gjennom sosial samhandling og tilbakemelding fra omgivelsene. Andre aspekter av personligheten vil ut ifra denne forståelsen i mindre grad bli påvirket av utseende. McCrae og Costa (1989) påpeker at alle de fem personlighetsdimensjonene i femfaktormodellen for personlighet kan være relevante i interaksjoner med andre mennesker, men at det kun er ekstroversjon og medmenneskelighet som utelukkende er av interpersonlig karakter. De begrunner dette med at en kan føle seg trist (jamfør nevrotisisme), nyte kunst (jamfør åpenhet) og utføre en oppgave (jamfør samvittighetsfullhet/planmessighet) uavhengig av om andre mennesker er til stede. Faktorene ekstroversjon og medmenneskelighet relaterer seg derimot under alle omstendigheter til andre mennesker. Dette peker på at personlighetstrekk har ulik grad av sosial relevans.

I denne oppgaven undersøker vi personlighetstrekkene varme og selvhevdelse som mål på sosial personlighet. Dimensjonen varme er forbundet med vennlighet, hjelpsomhet, ekthet og tillitsfullhet (Fiske, Cuddy, & Glick, 2007). Selvhevdelse innebærer å markere sine interesser og behov, og å stå opp for seg selv, uten å undertrykke andres behov. Det handler blant annet om å tørre å ta initiativ, stole på egne vurderinger, si ifra og ytre sine meninger (Alberti & Emmons, 1980). Målene vi benytter på sosial personlighet i denne undersøkelsen er basert på Bem Sex Role Inventory (BSRI), som opprinnelig ble utviklet av Bem (1974) for å måle maskulinitet og feminitet. BSRI har imidlertid i stor grad blitt kritisert for dette. Flere har argumentert for at målene ikke primært måler maskulinitet og feminitet (Choi & Fuqua, 2003; Edwards & Ashworth, 1977), men at de heller handler om måter man forholder seg til andre mennesker på (Ballard-Reisch & Elton, 1992). Selv om mange forskere i dag primært betrakter varme og selvhevdelse som interpersonlige trekk fremfor mål på feminitet og maskulinitet (Choi & Fuqua, 2003), viser flere studier at det er visse kjønnsforskjeller i disse trekkene. Det er funnet at menn skårer høyere enn kvinner på mål for selvhevdelse, mens kvinner derimot skårer høyere enn menn på mål for varme (Costa, Terracciano, & McCrae, 2001; Jones & Meredith, 1996). Bakgrunnen for valg av betegnelse varme og selvhevdelse i denne oppgaven redegjøres for i oppgavens metodedel.

BSRI har blitt sammenlignet med andre etablerte personlighetsmål. Det er funnet at målene har sterke korrelasjoner med henholdsvis medmenneskelighet og ekstroversjon (Lippa, 1995; Marusic & Bratko, 1998), også i ikke-vestlige kulturer (Zheng & Zheng, 2011). Lippa fant

også sterke sammenhenger mellom BSRI og aksene i Wiggins' interpersonlige circumplexmodell, som måler henholdsvis dominans og omsorg (Trappnell & Wiggins, 1990). Ettersom både medmenneskelighet, ekstrovertsjon og aksene i Wiggins' circumplexmodell blir betraktet som interpersonlige personlighetstrekk (McCrae & Costa, 1989), gir dette støtte til at BSRI fanger opp sosialt relevante personlighetstrekk.

1.4.3 Sosial personlighet og utseendeavvik

Ingen tidligere studier har etter vår kjennskap undersøkt personlighetstrekkene varme og selvhevdelse hos personer med utseendeavvik. Å undersøke disse personlighetstrekkene hos ungdommer med spalte er meningsfullt av to grunner. For det første kan dette, som tidligere nevnt, belyse sammenhengen mellom utseende og sosial personlighet. På et annet plan er det dessuten betydningsfullt å undersøke sosial personlighet hos disse ungdommene, ettersom det kan si noe om viktige og lite kartlagte aspekter av sosial tilpasning hos denne gruppen. Da varme og selvhevdelse har vist seg å være betydningsfulle faktorer for sosial tilpasning hos barn og unge (Jensen-Campbell et al., 2002; John, Caspi, Robins, Moffitt, & Stouthamer-Loeber, 1994), vil disse personlighetstrekkene være av betydning for de sosiale erfaringene som ungdommene med spalte gjør seg.

Forskningen viser at varme og selvhevdelse er forbundet med en rekke utfall. Det er blant annet funnet en negativ sammenheng mellom varme og antisosial atferd hos ungdom (John et al., 1994). Unge som skårer høyere på mål for varme har flere venner, bedre kvalitet på sine vennskap, og opplever i mindre grad mobbing (Jensen-Campbell et al., 2002). Dette peker på at varme har betydning for ulike dimensjoner av relasjonelle erfaringer. Ikke bare er varme viktig for nære vennskap, men også for å føle seg akseptert av jevnaldrende. Selvhevdelse er i likhet med varme knyttet til positive utfall. Studier har vist at selvhevdende ungdommer har flere venner og opplever mer sosial støtte enn mindre selvhevdende ungdommer (Eskin, 2003; Poyrazli, Arbona, Nora, McPherson, & Pisecco, 2002). I tråd med dette fant Elliot og Gramling (1990) at studenter som var selvhevdende i større grad nyttiggjorde seg sosial støtte i stressende situasjoner sammenlignet med studenter som skåret lavt på selvhevdelse.

Det foreligger svært lite forskning på sosial personlighet hos mennesker med spalte eller andre former for utseendeavvik. En eldre studie av Harper og Richman (1978) fant at ungdommer med spalte hadde forholdsvis normale personlighetsprofiler, men det fremkom at de hadde et avvikende mønster i forhold til normalpopulasjonen når det gjaldt interpersonlige

aspekter av personligheten. Andre studier har i hovedsak undersøkt sosial unngåelsesatferd og sosial inhibisjon. Som tidligere nevnt, tyder en betydelig del av forskningen på at personer med spalte skiller seg ut på disse målene sammenlignet med personer uten utseendeavvik. Disse målene kan antas å være relatert til selvhevdelse, ettersom selvhevdelse handler om å tørre å ta plass i sosiale sammenhenger.

Også når det gjelder varme mangler det studier på personer med et synlig annerledes utseende. Ingen studier har undersøkt varme direkte, men studier har vist at barn og ungdom med et synlig annerledes ansikt ble vurdert som mindre vennlige enn andre barn og ungdommer (Masnari, Schiestl, Weibel, Wuttke, & Landolt, 2013; Tobiasen, 1987). Disse studiene baserte seg imidlertid på andres vurderinger av bilder av ungdommene, og sier ingenting om hvor varme barna og ungdommene faktisk var. Likevel kan disse studiene fortelle noe om omgivelsenes oppfatninger av personer med et synlig annerledes utseende.

1.4.4 Mulige mekanismer

I tillegg til å undersøke nivåforskjeller i varme og selvhevdelse hos ungdommer med spalte, skal vi i denne oppgaven også se på hvordan mulige sammenhenger mellom utseendeavvik og disse personlighetstrekkene kan forklares. Det kan tenkes at det henger sammen på ulike måter.

En mulig forklaring har å gjøre med ungdommenes relasjoner til venner og jevnaldrende. Tidligere studier indikerer at ungdommer med spalte har færre venner enn andre (Bressmann et al., 1999; Ramstad et al., 1995). Det å ha et avvikende utseende, samt eventuelle talevansker som kan være knyttet til spalten, kan påvirke hvorvidt ungdommer med spalte lykkes i sosiale relasjoner med jevnaldrende (Kapp-Simon, McGuire, Long, & Simon, 2005). Kapp-Simon og McGuire (1997) observerte sosiale interaksjoner blant ungdommer i lunsjpausen på skolen. De fant at ungdommer med spalte selv tok mindre initiativ til sosial kontakt og sjeldnere responderte på interaksjoner fra andre ungdommer. I tillegg fant de at andre ungdommer var mindre tilbøyelige til å starte en samtale med ungdommer med spalte enn med andre ungdommer uten spalte. Pillemer og Cook (1989) foreslår at barn og ungdommer med spalte tar mindre initiativ til sosial kontakt ettersom de i større grad forventer å bli avvist av omgivelsene. Dette kan komme av at de opplever å bli utstøtt eller ertet for sitt utseende (Turner et al., 1997). Disse erfaringene vil altså kunne føre til en negativ sirkel, som medfører sosial tilbaketrekning, som i sin tur gjør det vanskeligere å få venner.

Ettersom positive relasjoner med jevnaldrende er av betydning for å utvikle varme og selvhverdelse (Jensen-Campbell et al., 2002; John et al., 1994), kan det dermed hende at ulike sosiale erfaringer kan forklare eventuelle forskjeller i personlighetstrekkene mellom ungdommer med spalte og andre ungdommer.

En annen forklaring er knyttet til hvordan personer med et synlig annerledes utseende selv opplever sitt utseende. I en kulturell og normativ forstand kan en spalte oppfattes som avvikende av omgivelsene, og være forbundet med stereotyper. Det er imidlertid ikke gitt at personen som har et synlig annerledes utseende internaliserer disse stereotypene og vurderer sitt eget utseende ut ifra eventuelle tilbakemeldinger fra omgivelsene, som sosial forventningsteori skisserer. Ettersom det foreligger inkonsistente funn når det gjelder om personer med spalte er mindre tilfredse med eget utseende enn andre (Broder et al., 1994; Marcusson et al., 2002; Slifer et al., 2003; Thompson & Kent, 2001), er det viktig å se på hvorvidt det er et samsvar mellom det å ha et ytre observerbart utseendeavvik og hvordan man selv vurderer sitt utseende. Dersom eventuelle forskjeller i sosial personlighet mellom personer med og uten et synlig annerledes utseende kan forklares av forskjeller i hvordan de selv vurderer sitt utseende, kan det tenkes at personer med utseendeavvik har internalisert andres potensielle reaksjoner på utseendeavviket, i tråd med sosial forventningsteori.

1.5 Mål for oppgaven

Målet for denne oppgaven er å studere sammenhengen mellom utseendeavvik og sosialt relevante aspekter av personlighet. Ved å sammenligne personlighet hos ungdommer med leppe-kjeve-ganespalte og andre ungdommer uten utseendeavvik, undersøker vi hvorvidt det å ha et annerledes utseende har betydning for deler av personligheten som er relevante for sosial samhandling. Ettersom vi har med ungdommer med både synlig og ikke-synlig spalte i undersøkelsen, kan vi kontrollere for betydningen av utseendeavviket. Dersom man ikke ser forskjeller mellom ungdommene med synlig og ikke-synlig spalte, skyldes dette trolig andre aspekter knyttet til det å ha en spalte, ikke at denne forskjellen primært har med utseendeavviket å gjøre. De to første problemstillingene er som følger:

1. Ser man forskjeller i personlighetstrekket varme mellom ungdommer med synlig spalte, med ikke-synlig spalte og andre ungdommer?

2. Ser man forskjeller i personlighetstrekket selvhevdelse mellom ungdommer med synlig spalte, med ikke-synlig spalte og andre ungdommer?

Ettersom mye tyder på at fokus på utseende preger jenter og gutter i ulik grad i ungdomsalder, ønsker vi også å undersøke om de overstående sammenhengene modereres av kjønn.

Videre ønsker vi å undersøke om det er noen mellomliggende faktorer som kan være med å forklare eventuelle forskjeller i disse personlighetstrekkene. Ettersom vi vet at sosiale erfaringer med jevnaldrende er av betydning for varme og selvhevdelse i ungdomsalder, vil vi undersøke hvorvidt dette kan belyse eventuelle personlighetsforskjeller mellom gruppene. I tillegg vil vi undersøke betydningen av ungdommenes subjektive vurdering av eget utseende. Dette leder fram til følgende problemstilling:

3. Gitt at vi ser forskjeller i selvhevdelse og varme mellom ungdommene med synlig spalte, med ikke-synlig spalte og andre ungdommer, er det slik at en sammenheng mellom gruppetilhørighet og personlighetstrekkene kan forklares av følgende faktorer:

a) Grad av opplevd sosial aksept?

b) Grad av opplevde nære vennskap?

c) Egen vurdering av utseende?

2 Metode

2.1 Utvalg og prosedyre

Denne undersøkelsen omfattet to utvalg, henholdsvis spaltegruppen og referansegruppen.

2.1.1 Spaltegruppen

Spaltegruppen besto av 16-åringene som hadde kommet inn til en rutinemessig undersøkelse ved Rikshospitalet i samarbeid med Bredtvet kompetansesenter. Bredtvet kompetansesenter og Rikshospitalet utgjør sammen ett av to behandlingsteam for pasienter med spalter i Norge. Omtrent to tredeler av den totale pasientgruppen i Norge får oppfølging her. Dette er fordi teamet gir oppfølging til en større del av landet enn teamet i Bergen, og består av flere fagpersoner.

Datamaterialet inngår i psykolog Kristin Billaud Feragens forskningsprosjekt «Coping with visible difference: Developmental trajectories in the associations between self-perceptions of appearance and social experiences», som vi fikk tilgang til i 2014. Dette forskningsprosjektet baserer seg på data fra et spørreskjema som ble fylt ut på rutineundersøkelsen. 98 til 99 prosent av dem som er i kontakt med teamet deltar på denne oppfølgingen (Feragen, 2009). Den rutinemessige undersøkelsen har som mål å vurdere ungdommenes psykologiske, emosjonelle og sosiale tilpasning, samt å fange opp ungdommer med eventuelle behov for videre oppfølging. Utfyllingen av spørreskjemaet foregikk ved at ungdommene først hadde en kort samtale med teamets psykolog, før de fylte ut skjemaet i et rom sammen med andre ungdommer. Spørreskjemaet var videreutviklet av Feragen, og var sammensatt av spørsmål og skalaer fra andre etablerte mål. Beskrivelse av disse følger senere. I utviklingen av spørreskjemaet ble det tatt hensyn til tidsbegrensninger og at informasjonen skulle kunne brukes i oppfølgingen av ungdommene. Målene skulle også kunne sammenlignes med en referansegruppe som var hentet fra et annet forskningsprosjekt. Spørreskjemaet har regelmessig blitt vurdert og endret, og noen av leddene vi baserer oppgaven på ble fjernet i 2009.

Den rutinemessige undersøkelsen for 16-åringene ble etablert av teamet i 2004. Vår studie er basert på seks hele årskull som møtte til denne undersøkelsen i perioden 2004 til 2009.

Spaltegruppen besto opprinnelig av 300 ungdommer. Enkelte av ungdommene ble forsøkt kontaktet i ettertid av rutineundersøkelsen for å innhente samtykke. Bakgrunnen for dette beskrives nærmere under avsnittet etiske vurderinger. Etter siste kontaktforsøk manglet det fortsatt samtykke fra 24,7 % (N=74). 4,7 % (N=14) sa eksplisitt nei til å delta i prosjektet. Samtykkeprosenten for undersøkelsen vår ble dermed 70,7 % (N=212).

2.1.2 Referansegruppen

For å kunne sammenligne ungdommene med spalte med andre ungdommer, ble data fra undersøkelsen «Ung i Norge 2002» brukt som referansegruppe. Denne undersøkelsen baserte seg på et representativt utvalg av skoler fra hele landet. Totalt deltok 11928 ungdommer, som tilsvarte en responsrate på 92,3 % (Frøyland, Strand & von Soest, 2010). Etersom spaltegruppen besto av 16-åringer, ble kun de som var 16 år gamle (N=1844) inkludert. Av disse hadde 1738 ungdommer svart på alle mål som vi undersøkte, og ble derfor valgt ut som den endelige referansegruppen.

Rekruttering til undersøkelsen skjedde gjennom skolen. Ungdommene fylte ut et spørreskjema i klasserommet i samvær med andre elever, og fikk et insentiv til deltagelse gjennom en mulighet til å vinne et reisegavekort. Personer med alvorlige mangler på lese- og skriveferdigheter deltok ikke, mens elever med mindre alvorlige lesevansker var med.

Ungdommer med andre typer vansker ble ikke ekskludert fra å delta.

2.2 Måleinstrumenter og variabler i undersøkelsen

For ungdommene i spaltegruppen var data basert på opplysninger fra spørreskjemaet og fra journalen på Bredtvet kompetansesenter/Rikshospitalet. For ungdommene i referansegruppen var data kun basert på opplysninger fra spørreskjemaene.

2.2.1 Gruppevariabler

For å kunne sammenligne ungdommene med synlig spalte med ungdommene med ikke-synlig spalte, ble spaltegruppen delt i to undergrupper. Inndelingen i disse to gruppene var basert på diagnosen fra ungdommenes journal. Ut ifra informasjonen i journalen ble leppespalter, leppe-kjevespalter og leppe-kjeve-ganespalter kodet som synlig spalte, og ganespalter og submucøse ganespalter ble kodet som ikke-synlig spalte. I analysene brukte vi i hovedsak én

gruppevariabel for å sammenligne ungdommene med synlig spalte, ikke-synlig spalte og referansegruppen. Denne kategoriske variabelen ble kalt «gruppetilhørighet», og hadde tre nivåer: synlig spalte, ikke-synlig spalte og referansegruppe. Ettersom enkelte av analysene kun ble foretatt på ungdommene med spalte, brukte vi i disse analysene en variabel kalt «synlighet av spalte» hvor referansegruppen var ekskludert. Denne hadde to nivåer: synlig spalte og ikke-synlig spalte.

2.2.2 Varme og selvhevdelse

For å måle personlighetstrekkene varme og selvhevdelse ble ledd fra en revidert versjon av kortversjonen av Bem Sex Role Inventory (BSRI) benyttet. Forskerne i «Ung i Norge» kortet den ned for å gi den plass i et langt spørreskjema, og valgte også bort ledd som de vurderte at ikke passet inn i norsk kultur (Frøyland et al., 2010). Målet består av 12 ledd og introduseres av utsagnet «Nedenfor ser du en liste over egenskaper folk kan ha. Vennligst kryss av for om det stemmer eller ikke stemmer for deg». Leddene inkluderer «Forsvarer mine meninger», «Tar hensyn til andre», «Sterk personlighet», «Forståelsesfull», «Har lederegenskaper», «Trøster gjerne andre», «Dominerende», «Varm», «Sier hva jeg mener», «Vennlig», «Villig til å ta sjanser» og «Glad i barn». Formatet på svaralternativene var en 5-punkts Likert-skala som gikk fra 1 (*stemmer ikke i det hele tatt*) til 5 (*stemmer helt*). Dette er også en omarbeidelse fra BSRI's opprinnelige syvpunktsskala.

Som tidligere nevnt, var BSRI opprinnelig ment til å måle personlighetskarakteristikk knyttet til hva som var sosialt ønskelig for menn og kvinner (Bem, 1974). BSRI har lenge blitt kritisert for å heller måle andre konsepter enn kjønnsroller, og det er foreslått at skalaene derfor bør ha andre betegnelser (Choi & Fuqua, 2003). Etter mye forskning har man derfor gått bort fra å kalle skalaene for maskulinitet og femininitet, og heller sett på dem som personlighetstrekk. Ballard-Reisch og Elton (1992) kalte dem «self-directed» og «other-oriented». Andre betegnelser som har blitt brukt er personlig varme, interpersonlig sensitivitet, emosjonell ekspressivitet og omsorg istedenfor den opprinnelige betegnelsen femininitet. Tilsvarende har maskulinitetsbegrepet blitt omdefinert til betegnelser som makt, sosial dominans og selvhevdelse (Choi & Fuqua, 2003). Det er også funnet sterke sammenhenger mellom målene i BSRI og etablerte personlighetsmål, som Big Five-baserte mål (Lippa, 1995; Marusic & Bratko, 1998; Zheng & Zheng, 2011) og Inventory of Interpersonal Problems (Lippa, 1995).

Flere av studiene som har undersøkt validiteten til BSRI har heller ikke funnet de samme faktorstrukturene som Bem (Edwards og Ashworth, 1977; Ratliff & Conley, 1981; Windle & Sinnott, 1985). Med tanke på varierende funn av faktorstrukturer, og at leddene våre i tillegg er hentet fra en annen revisjon, valgte vi å gjennomføre en prinsippal komponentanalyse av leddene fra spørreskjemaet. For å validere komponentstrukturen valgte vi å gjennomføre separate komponentanalyser for spaltegruppen og for referansegruppen, og disse ble deretter sammenlignet. Det ble først gjort analyser på spaltegruppen. To indikatorer for å sjekke om det var interessant og passende å gjennomføre en komponentanalyse er «Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy» (KMO) og «Bartlett's test of sphericity». I spaltegruppen var KMO-verdien 0,78, som var over anbefalt verdi på 0,6. «Bartlett's test of sphericity» var også signifikant (749,09, $p < 0,001$), og støttet dermed en komponentløsning. Prinsippal komponentanalyse viste tre komponenter med en egenverdi over 1, som forklarte henholdsvis 29,9 %, 19,8 % og 8,9 % av variansen. En visuell inspeksjon av egenverdidagrammet (scree plot) viste en klar knekk etter to komponenter, og vi valgte derfor å beholde to komponenter. Komponentanalysen ble deretter endret til å tvinge ut to komponenter. Tokomponentstrukturen forklarte til sammen 49,7 % av variansen. For å tolke disse ble rotasjonsmetoden «Direct Oblimin» brukt.

For referansegruppen hadde KMO en verdi på 0,84, og «Bartlett's test of sphericity» var signifikant (63454,66, $p < 0,001$), som også støttet en komponentløsning for denne gruppen. Prinsippal komponentanalyse viste to komponenter med en egenverdi over 1, som forklarte henholdsvis 33,4 % og 17,3 % av variansen. En inspeksjon av egenverdidagrammet tydet også på en klar knekk etter to komponenter. Denne tokomponentstrukturen forklarte til sammen 50,8 % av variansen. Også her ble rotasjonsmetoden «Direct Oblimin» brukt. Tabell 1 viser de roterte resultatene, og siden komponentladninger på under 0,3 er utelatt, ser vi at leddene klart fordeler seg på hver sin komponent.

Tabell 1: Mønster- og strukturmatrise for prinsipal komponentanalyse med obliminrotasjon for en tokomponentstruktur

	Mønstermatrise				Strukturmatrise			
	Spaltegruppen		Referansegruppen		Spaltegruppen		Referansegruppen	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Forståelsesfull (4)	0,77		0,72		0,77		0,74	
Tar hensyn til andre (2)	0,77		0,77		0,73		0,76	
Vennlig (10)	0,72		0,74		0,74		0,76	
Trøster gjerne andre (6)	0,71		0,74		0,73		0,75	
Varm (8)	0,70		0,72		0,72		0,74	
Glad i barn (12)	0,56		0,58		0,54		0,55	
Sier hva jeg mener (9)		0,76		0,69		0,75		0,72
Sterk personlighet (3)		0,74		0,70		0,74		0,73
Forsvarer mine meninger (1)		0,73		0,70		0,73		0,72
Har lederegenskaper (5)		0,65		0,75		0,66		0,73
Dominerende (7)		0,63		0,67		0,64		0,61
Villig til å ta sjanser (11)		0,58		0,51		0,58		0,55

Komponentladninger under 0,3 er utelatt

Gjennom vår vurdering av leddene så vi at de i stor grad handler om måter man forholder seg til andre mennesker på. Med bakgrunn i en vurdering av tokomponentstrukturen vi fant og en gjennomgang av andre betegnelser fra litteraturen, kalte vi komponentene varme og selvhevdelse.

Ved vår reliabilitetsundersøkelse av selvhevdelseskalaen fant vi en Cronbachs alphaverdi på 0,77 i spaltegruppen og 0,76 i referansegruppen. Når det gjaldt varme fant vi en Cronbachs alphaverdi på 0,78 i spaltegruppen og 0,80 i referansegruppen. Fra andre studier ser man at både originalversjonen og kortversjonen av BSRI har god reliabilitet, med rapporterte Cronbachs alphaverdier på over 0,8 (Bem, 1974; Campbell, Gillaspay og Thomson, 1997).

2.2.3 Sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende

Skalaene sosial aksept (Social Acceptance), nære vennskap (Close Friendships) og egen vurdering av utseende (Physical Appearance) ble hentet fra en revidert utgave av Self-Perception Profile for Adolescents, som opprinnelig var utviklet av Harter (Wichstrøm, 1995). Denne redigerte utgaven ble utviklet i forbindelse med «Ung i Norge»-studien. I den opprinnelige versjonen måtte respondentene ta stilling til to motsatte utsagn for hvert ledd, og rangere på en skala hvilket utsagn som beskrev dem best. Siden dette responsformatet var komplisert å forstå, ble dette i revisjonen endret til et format der respondentene kun måtte vurdere hvor godt ett utsagn passet for dem (Wichstrøm, 1995), som beskrevet under. Innholdet i leddene og antall ledd ble beholdt. Den norske revisjonen førte til en bedring i mål på reliabilitet og validitet, og i faktoranalyser så man også de samme faktorstrukturene som i originalversjonen.

Leddene i den reviderte utgaven ble introdusert av utsagnet «Her er noen påstander. Sett kryss på hver linje» i skjemaet for spaltegruppen og «Nedenfor er en del spørsmål om hvordan du synes du selv er. Kryss av for det som passer best på deg» i skjemaet for referansegruppen. Leddene ble besvart med en firepunkts Likert-skala som gikk fra 1 (*stemmer svært dårlig*) til 4 (*stemmer svært godt*). Leddene med negativ ordlyd ble reversert før gjennomsnittsskårer ble regnet ut.

Skalaen sosial aksept besto av leddene «Jeg synes det er vanskelig å få venner», «Jeg har mange venner», «Andre ungdommer har vanskelig for å like meg», «Jeg er populær blant jevnaldrende» og «Jeg føler at jevnaldrende godtar meg». Harter (2012) beskriver at denne måler hvorvidt ungdommene opplever sosial støtte hos jevnaldrende. Sosial aksept hadde en Cronbachs alphaverdi på 0,56 i den opprinnelige utgaven, og 0,76 i den reviderte utgaven (Wichstrøm, 1995). I vår undersøkelse hadde Cronbachs alpha en verdi på 0,81 i spaltegruppen og 0,81 i referansegruppen.

Skalaen nære vennskap besto av leddene «Jeg klarer å få virkelig nære venner», «Jeg har en nær venn jeg kan dele hemmeligheter med», «Jeg har en venn som jeg kan dele ting med», «Jeg synes det er vanskelig å få venner som jeg virkelig kan stole på» og «Jeg har ikke noen god venn som jeg kan dele virkelige personlige ting med». Skalen er ment til å fange opp individets evne til få nære venner (Harter, 2012). Når det gjaldt intern konsistens var Cronbachs alpha 0,75 i den opprinnelige versjonen, og 0,78 i den reviderte versjonen (Wichstrøm, 1995). I vår undersøkelse var Cronbachs alpha henholdsvis 0,77 i spaltegruppen og 0,75 i referansegruppen.

Skalaen egen vurdering av utseende besto av leddene «Jeg er ikke fornøyd med utseendet mitt», «Jeg ønsker at kroppen min var annerledes», «Jeg ønsker at jeg så annerledes ut», «Jeg synes jeg ser bra ut» og «Jeg liker utseendet mitt godt». Skalen er ment til å måle i hvilken grad ungdommen føler at de ser bra ut eller er attraktive (Harter, 2012). Egen vurdering av utseende hadde en Cronbachs alphaverdi på 0,76 i den opprinnelige utgaven, og 0,87 i den reviderte utgaven (Wichstrøm, 1995). I vår undersøkelse var Cronbachs alpha 0,89 i spaltegruppen og 0,90 i referansegruppen.

2.2.4 Kjønn

Informasjon om kjønn var hentet fra journalen for ungdommene i spaltegruppen. For referansegruppen kom denne informasjonen fra spørreskjemaet.

2.2.5 Tilstedeværelse av tilleggsvansker

Det forelå informasjon om tilstedeværelse av diagnostiserte tilleggsvansker kun for spaltegruppen. Opplysninger om dette ble hentet fra ungdommenes journal. Slike tilleggsvansker inkluderte AD/HD, dysleksi, føtalt alkoholsyndrom, utviklingsvansker- og forsinkelser, hørselsproblemer og somatiske lidelser. I datamaterialet forelå det ikke opplysninger når det gjelder type og antall tilleggsvansker som ungdommene eventuelt hadde. Tilleggsvanskene var derfor dikotomt kodet etter om ungdommen hadde én eller flere tilleggsvansker, eller ingen tilleggsvansker. En slik dikotom fordeling ble støttet av Feragen og Stock (2014), som viste at det er tilstedeværelsen av tilleggsvansker som statistisk sett kan ha noe å si for psykososiale utfall hos barn og ungdom med spalter, ikke type tilleggsvanske.

Vi valgte å undersøke hvorvidt ungdommene med tilleggsvansker skilte seg på målene våre før vi tok stilling til om de skulle ekskluderes fra undersøkelsen.

2.3 Etiske vurderinger

«Ung i Norge»-studien hadde fått konsesjon av Datatilsynet. Samtykke for 16-åringene ble gitt av eleven selv, mens foreldrene også fikk informasjon om prosjektet (Rossow & Bø, 2003). Når det gjelder spaltegruppen var godkjenning av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK øst) og Datatilsynet hentet inn før vi knyttet oss til prosjektet. Denne godkjenningen omfattet også vinklingen vi valgte. Som i «Ung i Norge»-undersøkelsen var det ungdommen selv som samtykket, og foreldrene ble informert. Samtykke ble hentet inn i etterkant av undersøkelsen for enkelte av deltagerne. Bakgrunnen for dette var at rutineundersøkelsen hadde vært gjennomført med tre av årskullene før forskningsprosjektet startet opp. Siden det var ønskelig å også kunne bruke data fra spørreskjemaene fra disse tre årskullene, ble ungdommene som deltok i denne perioden kontaktet i ettertid for å innhente informert samtykke. Ungdommene som derimot kom til rutineundersøkelse etter forskningsprosjektets begynnelse fikk utdelt samtykkeskjema ved undersøkelsen. Siden de både hadde muligheten til å levere på stedet eller til å sende samtykke ved en senere anledning, var det også noen av disse som ikke svarte. Ungdommene ble forsøkt kontaktet per brev og telefon, og vi var selv involvert i dette arbeidet. Noen av ungdommene var ikke mulige å få tak i, da de enten lot være å besvare henvendelser eller hadde manglende kontaktinformasjon.

2.4 Statistiske analyser

Analysene i oppgaven ble utført i IBM SPSS 22 for Windows. Som tidligere beskrevet ble en prinsippal komponentanalyse gjort på leddene fra BSRI. Vi undersøkte også reliabiliteten av skalaene ved å se på Cronbachs alpha for spaltegruppen og referansegruppen separat.

Siden vi bare hadde opplysninger om samtykke for spaltegruppen, gjorde vi kun frafallsanalyser på denne gruppen. Frafallsanalysene ble gjort med en multippel logistisk regresjonsanalyse. Her så vi på samtykke som avhengig variabel, og om dette kunne predikeres av kjønn, synlighet av spalte eller tilstedeværelse av tilleggsvansker. Videre undersøkte vi fordelingen av kjønn, synlighet og tilleggsvansker gjennom krystabeller og

logistiske regresjonsanalyser. Dette gjorde vi for å kartlegge sammenhengene mellom kjønn og spaltetype i spaltegruppen, og for å se om spalte eller kjønn på en eller annen måte samvarierte med tilstedeværelse av tilleggsvansker. For å kunne besvare de første problemstillingene som handlet om personlighetsforskjeller i varme og selvhevdelse, gjennomførte vi to enveis variansanalyser (ANOVA). Her var gruppetilhørighet en faktor, som vi undersøkte med varme og selvhevdelse som avhengige variabler. Ettersom vi også ønsket å se etter moderator effekter av kjønn, gjennomførte vi en toveis ANOVA med kjønn og gruppetilhørighet som faktorer på de samme avhengige variablene. For å svare på den tredje problemstillingen, som omhandlet om sosial aksept, nære vennskap eller egen vurdering av utseende kunne forklare eventuelle forskjeller i personlighetstrekkene, gjennomførte vi flere nye analyser. Først så vi etter gruppeforskjeller i sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende med tre variansanalyser. Deretter utførte vi en korrelasjonsanalyse mellom varme, selvhevdelse, sosial aksept, nære vennskap, egen vurdering av utseende og kjønn. Til slutt gjennomførte vi fire hierarkiske regresjonsanalyser for henholdsvis selvhevdelse og varme, med gruppetilhørighet og kjønn i første steg. Disse analysene inkluderte én multippel regresjonsanalyse med både sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende, og tre regresjonsanalyser for hver enkelt av variablene sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende.

3 Resultater

3.1 Frafallsanalyse

Med de første analysene i studien ville vi undersøke frafall i spaltegruppen, siden frafall kanskje kunne påvirke resultatene. Ettersom data for referansegruppen var hentet fra et annet prosjekt, var deltagere som ikke hadde samtykket utelatt fra datamaterialet. Dette hadde vi imidlertid muligheten til å undersøke i spaltegruppen. Derfor så vi på forskjellene mellom ungdommer med synlige og ikke-synlige spalter på frafallet. Først lagde vi krysstabeller for fordeling av samtykke delt etter kjønn, synlighet av spalte og tilleggsvansker. Deretter gjennomførte vi én multippel logistisk regresjonsanalyse for å se på om variablene kjønn, synlighet av spalte eller tilstedeværelse av tilleggsvansker kunne predikere om deltagerne samtykket til å delta eller ikke. Som vi ser i tabell 2, kunne ingen av disse variablene signifikant predikere samtykke. Det er imidlertid verdt å merke seg at jentene samtykket i noe større grad enn guttene, selv om denne forskjellen ikke var signifikant.

Tabell 2: Spaltegruppens samtykkefordeling etter kjønn, synlighet og tilstedeværelse av tilleggsvansker, og resultater av logistisk regresjonsanalyse

		Samtykke	Ikke samtykke	OR	95 % KI	p-verdi
Kjønn	Jenter	97 (76,4 %)	30 (23,6 %)			
	Gutter	115 (66,5 %)	58 (33,5 %)	0,66	0,39-1,11	0,117
Synlighet av spalte	Synlig	130 (67,7 %)	62 (32,3 %)			
	Ikke-synlig	82 (75,9 %)	26 (24,1 %)	0,73	0,42-1,27	0,261
Tilleggsvansker	Med	35 (71,4 %)	14 (28,6 %)			
	Uten	177 (70,5 %)	74 (29,5 %)	0,95	0,48-1,89	0,879

Merknad: OR: Oddsratio, KI: konfidensintervall

3.2 Fordeling av kjønn og tilleggsvansker

Videre undersøkte vi krysstabeller for fordelingen av kjønn mellom ungdommene med ikke-synlig og synlig spalte. Blant ungdommene med ikke-synlig spalte var 52 (63,4 %) jenter og 30 (36,6 %) gutter. Blant de med synlig spalte var 45 (34,6 %) jenter og 85 (65,4 %) gutter. Denne fordelingen er i samsvar med norske data (Sivertsen et al., 2008). Deretter gjennomførte vi en logistisk regresjonsanalyse med synlighet av spalte som avhengig variabel og kjønn som prediktor. Denne viste at kjønn signifikant kunne predikere om spalten var synlig eller ikke (Oddsratio [OR]: 3,27, 95 % konfidensintervall [KI]: 1,84-5,83, $p < 0,001$). Dette betydde altså at det var større sjanse for å ha en synlig spalte om man var gutt, og en ikke-synlig spalte om man var jente. I referansegruppen var kjønnsfordelingen 48,5 % (N=843) jenter og 51,5 % (N=895) gutter.

En frekvensanalyse viste at 16,5 % (N=35) av ungdommene i spaltegruppen hadde tilleggsvansker. Som tabell 3 viser, var fordelingen av tilleggsvansker omtrent lik blant kjønnene. En logistisk regresjonsanalyse viste heller ikke signifikante forskjeller mellom kjønnene (OR: 0,84, KI: 0,39-1,81, $p = 0,660$). En forskjell vi imidlertid fant var en signifikant høyere forekomst av tilleggsvansker hos ungdommer med ikke-synlig spalte (OR: 0,43, KI: 0,20-0,92, $p = 0,029$). For å undersøke om ungdommene med tilleggsvansker skilte seg fra ungdommene uten tilleggsvansker på variablene som ble undersøkt i oppgaven gjennomførte vi t-tester for uavhengige utvalg. Disse viste ingen signifikante forskjeller i varme ($t = -1,34$, $p = 0,187$), selvhevdelse ($t = 0,05$, $p = 0,958$), sosial aksept ($t = -0,01$, $p = 0,992$), nære vennskap ($t = 0,34$, $p = 0,737$) eller egen vurdering av utseende ($t = -1,44$, $p = 0,152$). Ettersom det ikke så ut til at ungdommene med tilleggsvansker skåret signifikant forskjellig fra de andre ungdommene, ble de beholdt i de følgende analysene.

Tabell 3: Fordeling av kjønn og synlighet av spalte innen tilleggsvansker i spaltegruppen, med prosentfordeling i parentes

	Tilleggsvansker	Ikke tilleggsvansker
Jenter	19 (19,6)	78 (80,4)
Gutter	16 (13,9)	99 (86,1)
Synlig spalte	15 (11,5)	115 (88,5)
Ikke-synlig spalte	20 (24,4)	62 (75,6)

3.3 Personlighetsforskjeller ved synlige spalter, ikke-synlige spalter og uten spalter

For å belyse vår første og andre problemstilling, som gikk ut på å undersøke forskjeller mellom gruppene i personlighetstrekkene selvhevdelse og varme, gjorde vi flere enveis variansanalyser (ANOVA). Her ble varme og selvhevdelse satt inn i hver sin analyse som avhengige variabler, med gruppetilhørighet (synlig spalte, ikke-synlig spalte og referansegruppe) som faktor. Som tabell 4 viser, var det en statistisk signifikant sammenheng mellom gruppetilhørighet og varme. For å kunne se hvilke grupper som var signifikant forskjellige fra hverandre brukte vi Tukeys post-hoc-test. Her fant vi at gjennomsnittsskåren for referansegruppen var signifikant lavere enn både for gruppen med ikke-synlig spalte ($p=0,003$) og for gruppen med synlig spalte ($p=0,016$). Gruppene med synlig spalte og ikke-synlig spalte var ikke signifikant forskjellige fra hverandre ($p=0,677$) på dette målet. Vi så altså høyere nivåer av varme hos ungdommene som hadde en spalte enn hos ungdommene som ikke hadde en spalte, uavhengig av spaltens synlighet. Likevel var forskjellene i gjennomsnittsskårer mellom gruppene ganske liten, og effektstørrelsen, kalkulert gjennom eta squared, var 0,01. En ny ANOVA ble gjort for å undersøke sammenhengen mellom gruppetilhørighet og personlighetstrekket selvhevdelse. Her fant vi, som tabell 4 viser, ikke noen signifikante forskjeller.

Tabell 4: Gjennomsnitt (M), standardavvik (SA) og ANOVA-resultater for varme og selvhevdelse relatert til det å ha en synlig spalte, ikke-synlig spalte eller å være i referansegruppen

	Synlig spalte		Ikke-synlig spalte		Referansegruppen		ANOVA-resultater	
	M	SA	M	SA	M	SA	F-verdi	p-verdi
Varme	4,11	0,64	4,18	0,54	3,95	0,64	8,72	<0,001
Selvhevdelse	3,67	0,62	3,71	0,72	3,65	0,65	0,38	0,684

3.4 Undersøkelser av mulige forklarende faktorer

Vi ønsket også å se om resultatene vi fant fortsatt var gjeldende når vi tok hensyn til kjønn. For å undersøke dette gjennomførte vi en toveis ANOVA med kjønn og gruppetilhørighet som faktorer på de sosiale personlighetstrekkene. Som vi ser i tabell 5, skåret jentene signifikant høyere enn guttene på varme ($F=34,91$, $p<0,001$). Gruppetilhørighet var, som i tidligere analyser, signifikant ($F=7,80$, $p<0,001$). Interaksjonen mellom kjønn og gruppetilhørighet var imidlertid ikke signifikant ($F=1,46$, $p=0,223$). Når det gjaldt selvhevdelse var verken gruppetilhørighet ($F=0,24$, $p=0,790$), kjønn ($F=1,00$, $p=0,317$) eller interaksjonen mellom dem ($F=1,70$, $p=0,182$) signifikant.

Tabell 5: Gjennomsnitt (M) og standardavvik (SA) for selvhevdelse og varme fordelt etter kjønn

		Varme							
		Synlig spalte		Ikke-synlig spalte		Referansegruppen		Totalt	
		M	SA	M	SA	M	SA	M	SA
Jenter		4,25	0,60	4,34	0,46	4,16	0,57	4,17	0,56
Gutter		4,03	0,65	3,90	0,54	3,75	0,64	3,78	0,64

		Selvhevdelse							
		Synlig spalte		Ikke-synlig spalte		Referansegruppen		Totalt	
		M	SA	M	SA	M	SA	M	SA
Jenter		3,52	0,61	3,75	0,70	3,62	0,66	3,62	0,66
Gutter		3,75	0,62	3,64	0,75	3,68	0,64	3,68	0,64

3.4.1 Sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende

Deretter ønsket vi å undersøke vår tredje problemstilling, som dreide seg om hvorvidt eventuelle personlighetsforskjeller mellom gruppene kunne forklares av sosial aksept, nære vennskap eller egen vurdering av utseende. Siden vi ønsket å se på forklarende faktorer, måtte vi undersøke i hvilken grad de var gyldige som mediatorer. Vi gjorde derfor noen preliminære analyser. I følge Baron og Kenny (1986) kan en variabel bare virke medierende dersom nivåforskjeller i den uavhengige variabelen signifikant kan forklare forskjeller i mediatoren. For å se om gruppetilhørighet kunne forklare forskjeller i de potensielle mediatorene sosial aksept, nære vennskap eller egen vurdering av utseende, gjennomførte vi først tre enveis variansanalyser med gruppetilhørighet som uavhengig variabel.

Tabell 6: Gjennomsnitt (M), standardavvik (SA) og ANOVA-resultater for sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende, relatert til det å ha en synlig spalte, ikke-synlig spalte eller å være i referansegruppen

	Synlig spalte		Ikke-synlig spalte		Referansegruppen		ANOVA-resultater	
	M	SA	M	SA	M	SA	F-verdi	p-verdi
Sosial aksept	3,18	0,61	3,16	0,52	3,17	0,54	0,04	0,962
Nære vennskap	3,35	0,64	3,35	0,49	3,26	0,58	2,00	0,136
Egen vurdering av utseende	2,67	0,77	2,86	0,72	2,58	0,79	5,57	<0,01

Som tabell 6 viser, skilte ikke gruppene seg signifikant fra hverandre på variablene sosial aksept og nære vennskap. For egen vurdering av utseende så vi derimot en signifikant forskjell mellom gruppene, og undersøkte derfor Tukeys post-hoc-tester. Disse viste at referansegruppen hadde en signifikant lavere vurdering av eget utseende enn ungdommene med ikke-synlig spalte på egen vurdering av utseende ($p=0,005$). Mellom ungdommene med synlig spalte og ikke-synlig spalte ($p=0,203$), og mellom ungdommene med synlig spalte og referansegruppen ($p=0,411$), var det ingen signifikante forskjeller.

Variasjonen i en mediator må også ha en signifikant sammenheng med variasjonen i den avhengige variabelen (Baron & Kenny, 1986), her varme og selvhevdelse. Vi gjennomførte derfor korrelasjonsanalyser mellom personlighetstrekkene og sosial aksept, nære vennskap, vurdering av eget utseende og kjønn. Vurderingene av størrelse på korrelasjonene var hentet fra Cohen (1988, s. 79). Som vi ser av tabell 7, var flere av korrelasjonene signifikante. Varme hadde en moderat positiv korrelasjon med nære vennskap og en lav positiv korrelasjon med sosial aksept. Varme var også moderat positivt korrelert med kjønn. Når det gjaldt selvhevdelse, fant vi en lav positiv korrelasjon med egen vurdering av utseende og nære vennskap, og en moderat positiv korrelasjon med sosial aksept. Korrelasjonen med kjønn var signifikant, men svært liten.

Tabell 7: Korrelasjoner mellom varme, selvhevdelse, egen vurdering av utseende, nære vennskap, sosial aksept og kjønn

	Selvhevdelse	Egen vurdering av utseende	Nære vennskap	Sosial aksept	Kjønn
Varme	0,28**	0,02	0,32*	0,25**	-0,31**
Selvhevdelse		0,17**	0,22**	0,33**	0,05*
Egen vurdering av utseende			0,12**	0,43**	0,36**
Nære vennskap				0,49**	-0,22**
Sosial aksept					0,068**

Merknad: * = $p < 0.05$, ** = $p < 0.01$

Til slutt gjennomførte vi flere multiple hierarkiske regresjonsanalyser der vi kontrollerte for de mulige forklarende variablene. For å kunne sette inn gruppetilhørighet i regresjonsanalyser måtte den kodes om til dummyvariabler. To dummyvariabler ble satt inn i alle regresjonsanalysenes første steg, sammen med kjønn. Slik kunne vi sammenligne de to spaltegruppene med referansegruppen (jamfør modell 0). I neste steg ble henholdsvis egen vurdering av utseende, nære vennskap og sosial aksept satt inn i hver sin lineære regresjonsanalyse. Vi gjennomførte også to multiple regresjonsanalyser der nære vennskap, sosial aksept og egen vurdering av utseende ble satt inn sammen.

Tabell 8: Resultater av multiple lineære regresjonanalyser med varme som uavhengig variabel

	Regresjonsvariabler	B	Beta	p-verdi
Modell 0	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,21	0,08	<0,001
	Dummy ikke-synlig	0,18	0,06	0,010
	Kjønn	-0,40	-0,31	<0,001
Modell 1	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,21	0,08	<0,001
	Dummy ikke-synlig	0,13	0,04	0,050
	Kjønn	-0,46	-0,36	<0,001
	Egen vurdering av utseende	0,12	0,14	<0,001
Modell 2	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,21	0,08	<0,001
	Dummy ikke-synlig	0,18	0,06	0,007
	Kjønn	-0,42	-0,33	<0,001
	Sosial aksept	0,32	0,27	<0,001
Modell 3	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,18	0,07	0,001
	Dummy ikke-synlig	0,16	0,05	0,014
	Kjønn	-0,32	-0,25	<0,001
	Nære vennskap	0,29	0,26	<0,001
Modell 4	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,19	0,08	<0,001
	Dummy ikke-synlig	0,16	0,05	0,014
	Kjønn	-0,38	-0,30	<0,001
	Egen vurdering av utseende	0,02	0,02	0,332
	Sosial aksept	0,21	0,18	<0,001
	Nære vennskap	0,18	0,16	<0,001

Merknad: B: ustandardisert regresjonskoeffisient, Beta: standardisert regresjonskoeffisient

Tabell 9: Resultater av multiple lineære regresjonsanalyser med selvhevdelse som uavhengig variabel

	Regresjonsvariabler	B	Beta	p-verdi
Modell 0	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,01	0,00	0,859
	Dummy ikke-synlig	0,07	0,02	0,340
	Kjønn	0,07	0,05	0,027
Modell 1	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,01	0,00	0,879
	Dummy ikke-synlig	0,02	0,01	0,794
	Kjønn	-0,02	-0,01	0,644
	Egen vurdering av utseende	0,14	0,17	<0,001
Modell 2	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	0,01	0,00	0,852
	Dummy ikke-synlig	0,07	0,02	0,314
	Kjønn	0,04	0,03	0,196
	Sosial aksept	0,40	0,33	<0,001
Modell 3	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	-0,02	-0,01	0,715
	Dummy ikke-synlig	0,06	0,02	0,424
	Kjønn	0,13	0,10	<0,001
	Nære vennskap	0,27	0,24	<0,001
Modell 4	Gruppetilhørighet			
	Dummy synlig	-0,00	0,00	0,986
	Dummy ikke-synlig	0,06	0,02	0,397
	Kjønn	0,06	0,04	0,075
	Egen vurdering av utseende	0,02	0,02	0,417
	Sosial aksept	0,34	0,28	<0,001
	Nære vennskap	0,10	0,09	0,001

Merknad: B: ustandardisert regresjonskoeffisient, Beta: standardisert regresjonskoeffisient

Som det fremgår av tabell 8, forble sammenhengen mellom gruppetilhørighet og varme signifikant når vi kontrollerte for egen vurdering av utseende, sosial aksept og nære vennskap hver for seg og samlet. Endringer i betanivåer var heller ikke av betydning. Med tanke på hva resultatene av ANOVAene og korrelasjonsanalysene viste, var dette som forventet. Der så vi at selv om egen vurdering av utseende hadde en signifikant sammenheng med gruppetilhørighet, så viste ikke denne faktoren noen signifikant sammenheng med verken varme eller selvhevdelse. Og når det gjaldt sosial aksept og nære vennskap, så man sammenhenger med sosial personlighet, men ikke gruppeforskjeller. Derfor skulle man heller ikke forvente at disse kunne være mediatorer. Når det gjaldt selvhevdelse hadde vi i utgangspunktet ingen signifikante sammenhenger å kontrollere for. Vi så heller ikke at å ta med flere variabler i analysen endret regresjonskoeffisientene nevneverdig, som tabell 9 viser.

Selv om vi i utgangspunktet skulle undersøke potensielle mediatorer gjennom våre problemstillinger, var vi også åpne for at disse eventuelt kunne konseptualiseres som moderatorer. I forlengelsen av dette gjennomførte vi interaksjonsanalyser. Disse ble gjennomført ved å først lage interaksjonsledd mellom gruppetilhørighet og henholdsvis sosial aksept, nære vennskap og egen vurdering av utseende. Deretter ble disse interaksjonsleddene satt inn i regresjonsanalyser. Siden ingen av interaksjonsleddene var signifikante gikk vi imidlertid bort fra denne tankegangen.

4 Diskusjon

Målet for denne oppgaven var å undersøke sammenhengen mellom utseendendeavvik og sosiale aspekter av personlighet. Dette ville vi undersøke ved å først se på om det var nivåforskjeller i personlighetstrekkene varme og selvhevdelse hos ungdommer med synlig spalte, ikke-synlig spalte og ungdommer uten spalte. Vi fant at ungdommene med spalte, uavhengig av om spalten var synlig eller ikke, rapporterte at de var noe varmere enn ungdommene uten spalte. Resultatene viste at ungdommene i disse tre gruppene ikke skilte seg fra hverandre når det gjaldt grad av selvhevdelse.

Videre ønsket vi å undersøke hvorvidt forskjellen vi fant i varme kunne forklares av andre faktorer, herunder hvordan de selv opplever og vurderer sitt eget utseende, opplevelse av nære vennskap og opplevelse av sosial aksept. Her så vi at ingen av disse faktorene kunne forklare den gruppeforskjellen vi fant i varme. Vi fant også at denne forskjellen besto da vi tok hensyn til kjønn.

Resultatene tyder på at forskjellen mellom gruppene i varme ikke er relatert til det å ha et synlig annerledes utseende, ettersom det ikke fremkom noen forskjell på dette målet mellom ungdommene med synlig og ikke-synlig spalte. Da ingen av de ovenstående faktorene kunne forklare forskjellen mellom gruppene, gjenstår det å se hvilke andre årsaker som kan forklare denne forskjellen.

4.1 Sammenhengen mellom utseendeavvik og varme

Resultatene viste at ungdommene med både synlig og ikke-synlig spalte skåret noe høyere på varme enn andre ungdommer. Ettersom vi ikke fant noen forskjeller mellom ungdommene med synlig og ikke-synlig spalte på dette trekket, er det altså grunn til å tro at forskjellen i varme ikke kan tilskrives utseendeavviket. Forskjellen er heller knyttet til det å ha en spalte, uavhengig av synlighet.

Selv om ungdommene med spalte skåret høyere enn referansegruppen på varme, var denne forskjellen nokså liten. Dette antyder at disse ungdommene trolig er mer like enn forskjellige fra andre ungdommer når det gjelder dette trekket. Selv om det etter vår kjennskap ikke foreligger noen studier på varme hos personer med spalte, var dette likevel et nokså

overraskende funn, ettersom en del tidligere forskning antyder at personer med spalte er mer sosialt isolerte (Kapp-Simon & McGuire, 1997) og opplever mindre tilfredshet med sine relasjoner (Bressmann et al., 1999; Noar, 1991, Ramstad et al., 1995). Siden positive relasjoner med jevnaldrende er av betydning for å utvikle varme og mellommenneskelig forståelse (Jensen-Campbell et al., 2002), hadde det vært nærliggende å forvente at ungdommene med synlig spalte heller skulle skåre lavere på varme sammenliknet med referansegruppen. Forskjellen vi fant var dermed motsatt av det som man kunne forvente ut ifra litteraturen.

Resultatene viste at ungdommene med både synlig spalte, ikke-synlig spalte og ungdommene i referansegruppen ikke skilte seg fra hverandre når det gjelder sosial aksept og nære vennskap. Siden ungdommene med spalte skåret høyere enn referansegruppen på varme, var det dermed ikke særlig overraskende at ungdommene med spalte ikke skåret lavere enn referansegruppen når det gjelder disse to faktorene. Resultatene tyder på at ungdommene med spalte i samme grad som andre ungdommer både har nære venner og føler seg akseptert av sine jevnaldrende, som ikke nødvendigvis er deres nære venner. Ettersom faktorene nære vennskap og sosial aksept kun viste en moderat sammenheng med hverandre, er det grunn til å tro at disse faktorene fanger opp ulike aspekter knyttet til vennskap og relasjoner til jevnaldrende. At ungdommene med synlig spalte skåret like høyt som andre ungdommer på begge disse dimensjonene, er dermed ikke i tråd med tendensene i spaltelitteraturen. Våre funn er imidlertid i overensstemmelse med to nyere studier, som har vist at ungdommer med spalte er like tilfredse (Masnari, Schiestl, Rössler et al., 2013) eller mer tilfredse (Berger & Dalton, 2009) med sine sosiale relasjoner med jevnaldrende sammenliknet med andre ungdommer.

At ungdommene med spalte ser ut til å ha positive relasjoner til jevnaldrende kan trolig bidra til å forklare at de skårer nokså høyt på varme. Regresjonsanalysen viste derimot at sosial aksept og nære vennskap ikke kunne forklare *forskjellen* vi fant mellom gruppene på varmemålet. Med tanke på at vi ikke fant noen signifikante forskjeller mellom gruppene når det gjelder sosial aksept og nære vennskap, var dette ikke særlig overraskende. Vi fant også at ungdommens egen vurdering av utseende eller kjønn ikke hadde betydning for forskjellen i varme. Siden ingen av de ovennevnte faktorene kunne forklare forskjellen vi fant i varme, er det grunn til å tro at det er noe annet, som ikke fanges opp i denne undersøkelsen, som forklarer dette. Det kan for eksempel tenkes at dette er knyttet til familiefaktorer. Det

foreligger lite forskning på hvordan barn og ungdommer med spalte opplever familierelasjoner, men en studie av Collett og Speltz (2007) viste at ungdommer med spalte rapporterte om mer tilfredshet med sine familierelasjoner enn andre ungdommer.

En mulig forklaring på at ungdommene med spalte skåret høyere enn referansegruppen på varme kan være at disse ungdommene har fått noen unike erfaringer gjennom å ha spalte. Ungdommene med ikke-synlig spalte har ingen ytre synlige tegn på spalten, men har i likhet med ungdommene med synlig spalte gjennomgått operasjoner og fått oppfølging av det samme behandlingsapparatet på grunn av sin medfødte spalte. Det å ha en spalte krever omfattende behandling og oppfølging fra tidlig alder, med henblikk på blant annet kirurgiske behandlinger, taleterapi og odontologisk oppfølging (Baker et al., 2009). Det kan tenkes at foreldrenes støtte og involvering gjennom mange år i ungdommens liv kan ha bidratt til å fremme en varmere personlighet hos ungdommene. Det kan hende at foreldrene modellerer verdier som handler om å bry seg om og støtte andre, og at ungdommene gjennom sine personlige erfaringer utvikler holdninger på en litt annen måte enn ungdommer som ikke er annerledes. Det kan for eksempel hende at ungdommene, i kraft av å være annerledes, føler seg heldige når de sammenligner seg med andre som har det verre (Strauss & Fenson, 2005). Det er også grunn til å tro at påvirkningen mellom ungdommen og foreldrene er gjensidig. Strauss og Fenson (2005) peker på hvordan foreldrene kan lære om aksept for annerledeshet gjennom å ha et barn som er annerledes.

Vi fant ingen interaksjon mellom kjønn og gruppetilhørighet når det gjelder varme. Det vil si at utseendeavviket ikke ser ut til å ha påvirket jentene og guttene ulikt på dette personlighetstrekket. Vi fant imidlertid at jentene som gruppe skåret høyere enn guttene på dette trekket, uavhengig av om de hadde spalte eller ikke. Dette var ikke særlig overraskende, med tanke på at forskningen gjennomgående viser at kvinner skårer høyere enn menn på varmerelaterte mål (Costa et al., 2001; Jones & Meredith, 1996).

4.2 Sammenhengen mellom utseendeavvik og selvhevdelse

Resultatene viste at ungdommer med spalte rapporterte om et like høyt nivå av selvhevdelse som andre ungdommer. Dette gjelder både ungdommene med synlig spalte og ikke-synlig spalte. Funnene indikerer altså at det å ha et avvikende utseende trolig ikke har noe betydning for ungdommenes vurdering av hvor selvhevdende de er. Dette er noe overraskende med tanke på tidligere funn i spaltelitteraturen. Harper og Richmans (1978) studie, som er én av få studier i spaltelitteraturen som har sett på sosial personlighet, fant at ungdommer med spalte hadde lav tro på deres evne til å samhandle med andre. I tråd med dette har en rekke studier funnet at personer med spalte er mer sosialt tilbaketrukne og viser mer unngåelsesatferd i sosiale situasjoner enn andre (Berk et al., 2001; Kapp-Simon & McGuire, 1997; Newell & Marks, 2000; Rumsey et al., 2002). Ettersom selvhevdelse er en egenskap som kommer til uttrykk i samhandling med andre, og handler om å gi hevde sine meninger og behov (Alberti & Emmons, 1980), ville det ut ifra litteraturen være nærliggende å forvente at ungdommene med synlig spalte rapporterte om en noe lavere grad av selvhevdelse enn referansegruppen.

En mulig forklaring på at dette funnet ikke er i overensstemmelse med en del av litteraturen er at det kan hende at selvhevdelse ikke måler det samme som utfallsmålene som andre studier har brukt. Selv om sosial unngåelsesatferd og sosial tilbaketrekning trolig er noe forskjellig fra selvhevdelse, har flere studier vist at det er en negativ sammenheng mellom selvhevdelse og sosial angst hos barn og ungdom (Ginsberg, La Greca, Silverman, 1998; Spence, Donovan, Brechman-Toussaint, 1999). Det er dermed grunn til å tro at selvhevdelse er relatert til tidligere mål som er brukt i spaltelitteraturen, og at ungdommene med spalte trolig ville skåret lavere på selvhevdelsesmålet dersom de var mer sosialt unnvikende enn andre ungdommer. Et annet moment som støtter dette er at ungdommene med spalte skåret tilsvarende som referansegruppen når det gjelder sosial aksept og nære vennskap. Dette kan tyde på at disse ungdommene er like godt tilpasset som andre ungdommer på andre sosiale mål. Dersom ungdommer med spalte var mer sosialt unnvikende enn andre ungdommer, er det nærliggende å tro at det ville ha fremkommet forskjeller i sosial aksept, og kanskje også når det gjelder nære vennskap.

Faktorer relatert til kultur og tid kan muligens bidra til å forklare at dette funnet, samt våre øvrige funn fra undersøkelsen, ikke var i overensstemmelse med mye av litteraturen på feltet.

Ettersom utseendeavvik er et kulturelt betinget fenomen (Partridge, 1997a) vil omgivelsenes holdninger til utseendeavvik variere på tvers av land og kulturer. En studie av svenske ungdommer med spalte fant, i tråd med vårt funn, at disse ungdommene ikke var mer sosialt tilbaketrukkne enn andre ungdommer (Persson et al., 2000). En norsk studie av Ramstad et al. (1995), som fant at norske voksne med spalte rapporterte om mindre tilfredshet med sine sosiale relasjoner, var derimot ikke i tråd med våre resultater. Dette peker på at andre faktorer i tillegg kultur også trolig spiller en rolle. Metodologiske variasjoner på tvers av studier knyttet til rekruttering av deltagere, utvalg og utfallsmål (Rumsey & Harcourt, 2005) spiller også inn, og kan bidra til at en del studier finner ulike funn i samme kultur. En annen faktor som også kan ha betydning er tidsaspektet. Mye av forskningen på spaltefeltet er av eldre dato, og gjør at disse studiene har begrenset overføringsverdi når det gjelder å beskrive mennesker med utseendeavvik i dag. Behandlings- og oppfølgingstilbudet personer med spalte får har endret seg over tid, og mer kunnskap og informasjon har blitt tilgjengelig. Dessuten kan det hende at holdningene til utseendeavvik i samfunnet har endret seg over tid. Dette kan muligens være en av grunnene til at funnene som er i tråd med våre resultater (Berger & Dalton, 2009; Masnari, Schiestl, Rössler, et al., 2013) er forholdsvis nye.

Vi fant ingen interaksjonseffekter mellom gruppetilhørighet og henholdsvis sosial aksept, nære vennskap og vurdering av utseende når det gjaldt selvhevdelse. Dette tyder på at sammenhengene mellom selvhevdelse og disse faktorene ikke er forskjellige for ungdommene med synlig spalte, ikke-synlig spalte og referansegruppen. Vurdering av utseende viste seg å kun ha en svak sammenheng med selvhevdelse for alle tre gruppene. For alle tre gruppene viste både nære vennskap og sosial aksept seg å ha en henholdsvis svak og moderat sammenheng med selvhevdelse. I tråd med litteraturen (Elliot & Gramling, 1990; Eskin, 2003; Poyrazli et al., 2002) peker resultatene på betydningen av sosiale relasjoner for selvhevdelse hos ungdom generelt. Disse funnene tyder med andre ord på at ungdommer med spalte er nokså like andre ungdommer både når det gjelder nivå av selvhevdelse og betydningen av sosiale erfaringer med jevnaldrende for dette trekket.

Vi fant ingen signifikant interaksjon mellom kjønn og synlighet av spalte for selvhevdelse. Selv om guttene med synlig spalte skåret noe høyere enn jentene på dette trekket, til tross for at vi ikke fant noen hovedeffekt av kjønn, var ikke denne forskjellen signifikant. Resultatene tyder dermed på at å ha et avvikende utseende ikke i særlig grad ser ut til å påvirke guttene og jentene forskjellig når det gjaldt dette trekket. Dette funnet peker på at det å ha et

annerledes utseende ikke hindrer jentene i å hevde seg selv i sosiale relasjoner, til tross for det betydelige utseendefokuset som preger jenter i denne perioden av livet.

At vi ikke fant noen kjønnsforskjeller for selvhevdelse var nokså overraskende. Dette var uventet med tanke på at dette trekket tradisjonelt er betraktet som et maskulint trekk (Bem, 1974), og at flere studier peker på at menn skårer høyere enn kvinner på dette trekket (Costa et al., 2001; Jones & Meredith, 1996). En mulig forklaring på dette funnet kan være knyttet til den sosiokulturelle konteksten som omgir ungdommene i Norge i dag. Twenge (2001) pekte på at kvinnes skårer på mål for selvhevdelse har økt de siste tiårene og at kjønnsforskjellene i dette trekket er i ferd med å forsvinne. Han satte dette i sammenheng med endringer i kvinnes status og roller. I tråd med dette fant Eskin (2003) at svenske jenter i ungdomsalder vurderte seg som like selvhevdende som gutter. Det kan tenkes at dette er særlig gjeldende for jenter i ungdomsalderen, ettersom de har vokst opp i en annen sosiokulturell kontekst enn deres mødre.

4.3 Betydningen av utseende for sosial personlighet sett i lys av våre funn

Det er utvilsomt et betydelig fokus på utseende i samfunnet, og dette er noe som særlig opptar ungdommer i denne fasen av livet (Rumsey & Harcourt, 2005). Likevel antyder funnene fra denne undersøkelsen at utseende har en vesentlig betydning for sosial personlighet hos ungdom. Først og fremst kommer dette til uttrykk gjennom at ungdommene med synlig spalte ikke skilte seg ut på målene i denne undersøkelsen, med unntak av på varmemålet. Et annet moment som peker på dette er den svake sammenhengen mellom ungdommenes tilfredshet med eget utseende og grad av selvhevdelse, uavhengig av om ungdommene hadde spalte eller ikke. Når det gjelder varme, var det ingen sammenheng mellom dette trekket og hvor tilfredse ungdommene rapporterte å være med sitt utseende. At sammenhengene mellom personlighetstrekkene og ungdommenes egen vurdering av utseende var tilnærmet fraværende kan indikere at ikke bare utseendeavvik, men utseende i en mer generell forstand har liten betydning for disse trekkene. Ettersom sammenhengene mellom personlighetstrekkene og henholdsvis sosial aksept og nære vennskap var sterkere enn sammenhengen med vurdering av eget utseende, kan dette tyde på at sosiale erfaringer med venner og jevnaldrende er av større betydning for ungdommene enn utseende når det gjelder selvhevdelse og varme.

4.3.1 Sosial forventningsteori og attraktivitetsforskning

I tillegg til å belyse den sosiale tilpasningen til ungdommer med et synlig annerledes utseende, kan resultatene fra denne undersøkelsen gi innsikt i sammenhengen mellom sosial personlighet og utseende. Ved å se på funnene i kontekst av sosial forventningsteori kan man kaste lys over prosessene som denne teorien skisserer.

Resultatene våre er ikke i tråd med det man kunne forvente fra sosial forventningsteori og attraktivitetsforskningen, som indikerer at utseende har en innvirkning på sosiale egenskaper (Feingold, 1992; Langlois et al., 2000). Teorien postulerer at mennesker danner seg stereotypier basert på utseende, og behandler andre mennesker i tråd med disse stereotypiene. Vedkommende vil etterhvert internalisere tilbakemeldingene fra omgivelsene (Langlois et al., 2000). Ettersom stereotypiene er første ledd i denne prosessen, vil man ut ifra denne teorien anta at det er innholdet i stereotypiene som bestemmer omgivelsenes tilbakemeldinger, som i sin tur påvirker hvilke egenskaper som potensielt kan påvirkes hos personen det angår. Studiene har i hovedsak vist at disse stereotypiene er assosiert med ekstroversjon og sosiale ferdigheter (Langlois et al, 2000; Feingold, 1992). Siden selvhevdelse er knyttet til sosiale ferdigheter (Eskin, 2003) og ekstroversjon (McCrae & Costa, 1989), ville man kunne vente seg at ungdommene med synlig spalte vurderte seg selv som noe mindre selvhevdende enn ungdommene med ikke-synlig spalte, om man legger denne forståelsesrammen til grunn.

Sosial forventningsteori antyder at sosial atferd og personlighet påvirkes av andres reaksjoner, og at disse reaksjonene henger sammen med personens utseende. Studiene på stereotypier er i stor grad utført som laboratorieeksperimenter, og er basert på førsteinntrykk av personer på bilder (Rumsey, 1997). Det er grunn til å tro at forskningen gjort på stereotypier til en viss grad kan stemme for de første møtene, men at det trolig stopper her. Rumsey peker på at jo mer informasjon observatøren har om personen vedkommende samhandler med, dess mindre betyr utseende. Selv om det foreligger mye støtte for at sosiale stereotypier er gjeldende, er det mindre empiri på at andre menneskers responser på utseende over tid forankrer seg i personligheten, slik som sosial forventningsteori fremsetter. Dette kan tyde på at andre faktorer er av større betydning etterhvert. At ungdommene med synlig spalte i denne undersøkelsen rapporterte om høy grad av sosial aksept forteller oss trolig noe om omgivelsenes holdninger og reaksjoner. Ungdommene med synlig spalte var, til tross for sitt synlig annerledes utseende, like tilfredse med eget utseende som andre ungdommer. Dette gir dermed grunn til å anta at de i hovedsak ikke har fått negative tilbakemeldinger fra

omgivelsene, som sosial forventningsteori skisserer. Vi har imidlertid ingen direkte mål på stereotypi-effekter i denne undersøkelsen, så vi vet ikke i hvilken grad ungdommene opplever utseenderelaterte fordommer eller stereotyper. Det er mulig at de opplever påtrengende reaksjoner fra omgivelsene på grunn av spalten, særlig i møte med nye mennesker. En studie viste at barn og ungdommer som fikk se bilder av barn med synlig annerledes ansikt vurderte disse barna mer negativt på en rekke karakteristikker, og rapporterte om at de ville vært mindre tilbøyelige til å bli venn med vedkommende (Masnari, Schiestl, Weibel et al., 2013). At ungdommene i vår undersøkelse opplever seg som like sosialt aksepterte og like tilfredse med sitt utseende som andre ungdommer, kan imidlertid tyde på at de ikke har internalisert eventuelle reaksjoner fra omgivelsene på utseendeavviket. Det kan tenkes at det at de har en normalt selvhevende personlighet og et nokså høyt nivå av en varm personlighet gjør dem mindre sårbare for å internalisere disse reaksjonene. Dessuten kan det å evne å ta plass og hevde sine behov muligens beskytte mot potensielle negative effekter knyttet til det å ha et synlig annerledes utseende (Thompson & Kent, 2001). At de er like tilfredse med sine sosiale relasjoner med jevnaldrende som andre ungdommer kan også tenkes å være en beskyttende faktor, da sosial støtte kan ha en beskyttende funksjon mot stress (Heinrichs, Baumgartner, Kirschbaum, & Ehlert, 2006).

Mange av studiene på synlig annerledeshet bruker attraktivitetsforskningen, og til en viss grad sosial forventningsteori, som innfallsvinkel for å belyse utseendeavvik. Selv om noen studier viser at mennesker med spalte blir vurdert som mindre attraktive (Okkerse et al., 2001; Roberts-Harry et al., 1992; Tobiasen, 1987), er det ikke gitt at attraktivitetsforskningen kan generaliseres til synlig annerledeshet. På et generelt grunnlag er både utseendeavvik og det å være mindre attraktiv kulturelt betinget (Partridge, 1997b) og kan oppfattes som avvik fra kulturelt bestemte normer. I hvilken grad utseendeavvik er forbundet med attraktivitetsbegrepet vil dermed variere ut ifra kulturens normer og oppfatninger. Det kan hende at våre resultater ikke var i overensstemmelse med attraktivitetslitteraturen og sosial forventningsteori fordi utseendeavvik ikke nødvendigvis er forbundet med attraktivitet i norsk kultur. Det kan dermed tenkes at man ville funnet andre resultater i andre kulturer.

4.4 Styrker og begrensninger

4.4.1 Utvalget

En styrke ved denne undersøkelsen er det forholdsvis store utvalget. På grunn av lav prevalens av spalte i befolkningen har mange av studiene på spaltefeltet små utvalg. Dette gjelder også forskning på andre former for utseendeavvik (Rumsey & Harcourt, 2005). Vårt datamateriale har relativt sett mange deltagere, da det baserer seg på omlag to tredeler av 16 år gamle ungdommer med spalte i tidsperioden i Norge.

At ungdommene med spalte ble rekruttert til studien i forbindelse med en rutineundersøkelse styrker representativiteten. Rumsey og Harcourt (2005) påpeker at det ikke er uvanlig at skjevheter i utvalg forekommer i tilstandsspesifikk forskning. Dette er fordi deltagere ofte rekrutteres i forbindelse med at de søker hjelp for sin tilstand, som gjør at man i mindre grad får tak i deltagere som ikke søker hjelp. Dette kan påvirke representativiteten, da det kan hende at de som ikke tar kontakt med hjelpeapparatet har færre psykososiale problemer (Rumsey & Harcourt, 2005). Da rutineundersøkelsen hadde en deltakelse på 98 % (Feragen, 2009) er det grunn til å anta at rekrutteringen ikke har bidratt til skjevhet i utvalget.

En begrensning i tilknytning til dette er at vi manglet samtykke fra en del av ungdommene i spaltegruppene, da samtykke måtte hentes inn i etterkant for tre av alderskohortene, ettersom forskningsprosjektet ble startet opp etter at rutineundersøkelsen ble etablert. Vi fant imidlertid ikke skjevheter knyttet til frafall i spaltegruppene. Verken kjønn, synlighet av spalte eller tilstedeværelse av tilleggsvarsler var knyttet til frafall. Vi kan dog ikke vite sikkert om frafall kan ha hatt innvirkning på de andre variablene i undersøkelsen. Vi kan ikke utelukke at ungdommene som ikke samtykket i å delta i studien ikke skiller seg fra ungdommene som valgte å delta når det gjelder for eksempel varmemålet.

En betydelig styrke knyttet til utvalget er at undersøkelsen omfatter data fra både ungdommer uten spalte og ungdommer med ikke-synlig spalte. Mange studier på spaltefeltet har ikke to sammenligningsgrupper. Ved å ha med en gruppe bestående av ungdommer uten spalte, kan man ved å sammenligne disse ungdommene med de som har spalte si noe om i hvilken grad funnene våre er spesifikke for ungdommer med spalte, og i hvilken grad de gjelder for ungdommer generelt. Ved at vi også har med ungdommer med ikke-synlig spalte kan vi

kontrollere for henholdsvis utseendeaspektet og andre aspekter knyttet til det å ha en spaltetilstand.

En potensiell svakhet forbundet med utvalget er at spaltegruppene, på grunn av den lave prevalensen, har vesentlig færre deltagere enn referansegruppen. Ved bruk av små utvalg vil det være en større sjanse for å feilaktig anta at mangel på statistisk signifikans betyr at det ikke er en reell forskjell mellom gruppene, jamfør type-II-feil. I vårt tilfelle kan det ikke utelukkes at større utvalg i spaltegruppene kanskje kunne medført at vi fant en statistisk signifikant forskjell når det gjelder selvhevdelse, sosial aksept eller nære vennskap.

4.4.2 Design

Denne studien har et kryss-seksjonelt design, ettersom vi har undersøkt ulike grupper ved ett tidspunkt. Dette gjør at man finner korrelasjonelle sammenhenger, men man kan ikke si noe om kausalitet. Når det gjelder sammenhengen mellom utseendeavvik og henholdsvis varme og selvhevdelse kan vi ikke sikkert slå fast kausale sammenhenger, ettersom vi har å gjøre med korrelasjoner. Vi kan ikke vite med sikkerhet hvorvidt eventuelle tredjevariabler spiller inn på sammenhengene. At ungdommene med spalte trolig har en høyere forekomst av andre medfødte vansker enn ungdommene i referansegruppen kan representere en slik tredjevariabel som potensielt kan ha betydning for sammenhengene vi undersøkte. Vi fant imidlertid at ungdommene med tilleggsvansker ikke skilte seg fra ungdommene som ikke hadde tilleggsvansker på noen av variablene i undersøkelsen, så vi har grunn til å tro at dette ikke spilte en vesentlig rolle for resultatene.

Ettersom sosial personlighet ikke påvirker tilstedeværelse eller synlighet av spalte, kan vi dessuten utelukke omvendt kausalitet. Vi kan derfor være nokså sikre på at forskjellen i varme skyldes forskjeller mellom gruppene. I tillegg har vi grunn til å anta at denne forskjellen ikke kan tilskrives utseendeavviket, ettersom studien har to sammenligningsgrupper.

Det er vanskeligere å gjøre antakelser om kausalitet når det gjelder retningsforholdet mellom sosial personlighet og henholdsvis sosial aksept, nære vennskap og vurdering av utseende. Selv om disse faktorene trolig utøver en gjensidig påvirkning på hverandre, kan man ikke vite noe om hva som har mest å si for disse sammenhengene. Vi vet for eksempel ikke om det først og fremst er slik at man opplever mer tilfredshet med sosiale relasjoner som følge av at

man har en varm personlighet, eller at denne sammenhengen bedre kan beskrives ut fra at det å ha venner og føle seg trygg sosialt gjør at man opplever seg som varmere. For å kunne si noe om retningen på sammenhengene mellom variablene trenger man longitudinelle studier. Det er et stort behov for longitudinell forskning på utseendepsykologifeltet (Rumsey & Harcourt, 2005), da de fleste studier er basert på kryss-seksjonelle design. Ved å følge de samme ungdommene over tid ville man kunne undersøke eventuelle endringer i personlighetsfaktorene, samt de øvrige faktorene vi undersøker. Studier viser at selv om personlighetsutviklingen i ungdomsalder i stor grad karakteriseres av stabilitet, skjer det endringer i denne fasen (McCrae & Costa, 1994). Selv om dette gjelder for ungdommer generelt, ville man ved en longitudinell studie kunne sett på hvorvidt personlighetsutviklingen var forskjellig for ungdommer med og uten utseendeavvik.

Dataene i denne undersøkelsen er samlet inn med spørreskjema. En vesentlig fordel ved dette var at vi kunne sammenligne dataene fra spaltegruppen med referansegruppen som deltok i «Ung i Norge»-studien, som besvarte de samme spørsmålene. Med tanke på dette, samt at vi ønsket å få tak i ungdommenes egen vurdering av sosial personlighet, utseende og sosiale erfaringer, var spørreskjema den mest hensiktsmessige måten å samle inn data på. En ulempe i tilknytning til dette er imidlertid at ungdommenes responser kan ha blitt påvirket av et ønske om å svare i tråd med det de opplever som sosialt ønskverdig. Dette vurderes dog ikke som særlig problematisk for denne undersøkelsen, siden en eventuell effekt av dette trolig ville påvirket alle tre gruppene.

4.4.3 Målene på sosial personlighet

Svært få studier har undersøkt sosial personlighet hos personer med spalte og andre tilstander knyttet til synlig annerledeshet. Den overordnede studien som vår studie springer ut ifra hadde ikke primært som hensikt å studere dette. Dette innebærer en god mulighet til å utforske noe som få andre har gjort før oss, men ulempen er at antall ledd på personlighetskalaene er begrenset. Skalaene hadde imidlertid god reliabilitet for både spaltegruppen og referansegruppen, og var i tråd med DeVellis (2003) anbefaling om en Cronbachs alphaverdi på minimum 0,7.

En annen svakhet er at målene for personlighetstrekkene i denne undersøkelsen ble utviklet for å måle maskulinitet og femininitet (Bem, 1974). Selv om vi ikke er alene om å omformulere skalaen til personlighetsrelaterte mål (Ballard-Reisch & Elton, 1992, Choi &

Fuqua, 2003), og den har sterke sammenhenger med andre etablerte personlighetsmål (Lippa, 1995; Marusic & Bratko, 1998; Zheng & Zheng, 2011), ville det helst vært ønskelig med en skala som var utviklet for å måle varme og selvhevdelse. Med tanke på studiene som støtter omformuleringer av betegnelser på skalene, samt at komponentanalysen viste en klar tokomponentstruktur med høye komponentladninger, ble vi likevel sikrere på vår omformulering til betegnelsene varme og selvhevdelse.

En mulig innvending knyttet til målene på personlighet i denne undersøkelsen er at vi ikke har undersøkt andre aspekter av personlighet. Dette ville imidlertid vært utenfor rammene for denne oppgaven da fokuset var sosiale personlighetstrekk, med bakgrunn i at det er dette som teoretisk og empirisk har vist seg å henge sammen med utseende. Det hadde dog vært interessant å belyse andre aspekter av personlighet, med for eksempel NEO-PI. Etter vår kjennskap foreligger det få studier på andre aspekter av personlighet i spaltefeltet. Ettersom nevrotisisme og ekstroversjon har betydning for håndtering av stress (Gunthert, Cohen, & Armeli, 1999; Swickert, Rosentreter, Hittner, & Mushrush, 2002), kunne man belyst betydningen av disse trekkene for hvordan personer med et synlig annerledes utseende opplever og håndterer utseendeavviket.

4.4.4 Forhold knyttet til settingen

En faktor som man ikke kan utelukke at har bidratt til at ungdommene med spalte skårer høyere på varme enn ungdommene i referansegruppen, er knyttet til omstendighetene rundt utfyllingen av spørreskjemaet. Ettersom ungdommene med synlig og ikke-synlig spalte oppholdt seg i samme rom da de fylte ut spørreskjemaet, kan det kan hende at noen av disse ungdommene opplevde en følelse av fellesskap gjennom å være i nærvær med andre med samme tilstand. Ungdommene i referansegruppen fylte dog også ut spørreskjema i klasserom med medelever. Ettersom settingen for disse ungdommene var nokså lik, er det grunn til å anta at denne faktoren ikke spiller vesentlig inn på resultatene.

Ettersom ungdommene med spalte fylte ut spørreskjemaet i samme rom, kan det heller ikke utelukkes at dette har hatt innvirkning på hvordan de vurderte sitt utseende. Ungdommene med ikke-synlig spalte rapporterte at de var noe mer tilfredse med sitt utseende enn ungdommene med synlig spalte. Denne forskjellen var dog ikke statistisk signifikant. Vi kan ikke vite hvorvidt denne forskjellen kommer av en reell forskjell, eller om dette heller skyldes en effekt av sosial sammenligning.

4.4.5 Generaliserbarhet

En begrensning med denne undersøkelsen er at resultatene kan ha begrenset generaliseringspotensiale. Vi vet derfor ikke i hvilken grad våre resultater kan overføres til andre land og kulturer. Krysskulturelle variasjoner i kirurgisk og psykologisk oppfølging, og ulik grad av stigma knyttet til utseendeavvik (Cheng, 1990) kan medføre ulike forutsetninger for å leve med spalte. Dette kan gi ulike følger for sosial samhandling. En studie fra landsbygda i India fant for eksempel at en tredel av foreldrene av barn med spalte begrenset barnets muligheter til sosial interaksjon på grunn av spalten (Weatherley-White, Eiserman, Beddoe, & Vanderberg, 2005). Dette innebærer at disse barna trolig har andre forutsetninger for å utvikle sosiale aspekter av personligheten enn barn i for eksempel Norge. Papadopolous, Bor og Legg (1996) påpeker at det er mangel på studier som undersøker ulike kulturer og etniske grupper, og dette er av betydning ettersom utseendeavvik og stigma kan være kulturelt betinget. Dette kan representere et viktig område for videre forskning.

Dette momentet kan utgjøre en trussel mot studiens økologiske validitet, og gjør at man må utvise forsiktighet når det gjelder å generalisere funnene på tvers av tid og kultur. Rent metodisk kan dette være et problem, men dette momentet peker samtidig på et sentralt aspekt ved fenomenet synlig annerledeshet; at det ikke er et objektivt fenomen, men at det påvirkes av kulturelle og kontekstuelle forhold.

5 Konklusjon

Det er utvilsomt et betydelig utseendefokus i dagens samfunn, og særlig blant ungdom. Likevel kan resultatene fra vår undersøkelse tyde på at utseende ikke er av så stor betydning for sosial personlighet som man kanskje kan få inntrykk av gjennom koblingen mellom utseende og sosiale egenskaper som formidles i media, og som attraktivitetsforskningen indikerer. Selv om stereotyper og fordommer knyttet til utseende forekommer i samfunnet, viser resultatene våre at disse ikke behøver å lede til selvoppfyllende profetier.

Våre funn tyder på at norske ungdommer med spalte er like tilfredse med sitt utseende som andre ungdommer, og at de er godt sosialt tilpasset. Dette til tross for at forskningen tyder på at det å ha et avvikende utseende representerer en risiko for å oppleve negative sosiale erfaringer. I motsetning til mange andre studier som omhandler spalte og andre former for utseendeavvik, har vi i denne oppgaven i langt større grad pekt på likheter mellom ungdom med spalte og andre ungdommer, fremfor forskjeller. Den eneste forskjellen som fremkom var at disse ungdommene ser ut til å være noe varmere enn annen ungdom. Funnene fra denne undersøkelsen forteller ikke bare at ungdommer med spalte i Norge klarer seg godt sosialt. Dette sier også trolig noe om omgivelsene som omgir dem, da de positive funnene kan tyde på at disse ungdommene er godt integrert blant sine jevnaldrende, til tross for sitt synlig annerledes utseende.

Selv om vår studie representerer positive tendenser, er det viktig å huske på at noen av ungdommene med spalte strever sosialt, i likhet med andre ungdommer. Det trengs mer forskning på denne undergruppen. Her vil kvalitative studier kunne representere et viktig bidrag for å få tak i disse ungdommenes vansker og opplevelser og slik finne ut hvordan de kan hjelpes på best mulig måte.

Litteraturliste

- Aasen, H. P., & Fjellstad, R. M. D. (2007). "Ingen er fornøyd med seg selv. Alle streber etter noe de ikke har.": En intervjuundersøkelse om kroppsidealer blant ungdom i Oslo (Hovedoppgave). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-18189>
- Alberti, R. E., & Emmons, M. L. (1978). *Your perfect right: A guide to assertive behavior* (3 utg.). San Luis Obispo, California: Impact Publishers.
- Arndt, E. M., Travis, F., Lefebvre, A., Niec, A., & Munro, I. R. (1986). Beauty and the eye of the beholder: Social consequences and personal adjustments for facial patients. *British Journal of Plastic Surgery*, 39(1), 81-84. [http://dx.doi.org/10.1016/0007-1226\(86\)90009-3](http://dx.doi.org/10.1016/0007-1226(86)90009-3)
- Baker, S. R., Owens, J., Stern, M., & Willmot, D. (2009). Coping strategies and social support in the family impact of cleft lip and palate and parents' adjustment and psychological distress. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 46(3), 229-236. <http://dx.doi.org/10.1597/08-075.1>
- Ballard-Reisch, D., & Elton, M. (1992). Gender orientation and the Bem Sex Role Inventory: A psychological construct revisited. *Sex Roles*, 27(5-6), 291-306. <http://dx.doi.org/10.1007/BF00289930>
- Barker, E. T., & Galambos, N. L. (2003). Body dissatisfaction of adolescent girls and boys: Risk and resource factors. *The Journal of Early Adolescence*, 23(2), 141-165. <http://dx.doi.org/10.1177/0272431603023002002>
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Bearman, S. K., Presnell, K., Martinez, E., & Stice, E. (2006). The skinny on body dissatisfaction: A longitudinal study of adolescent girls and boys. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(2), 217-229. <http://dx.doi.org/10.1007/s10964-005-9010-9>
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162. <http://dx.doi.org/10.1037/h0036215>
- Berger, Z. E., & Dalton, L. J. (2009). Coping with a cleft: Psychosocial adjustment of adolescents with a cleft lip and palate and their parents. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 46(4), 435-443. <http://dx.doi.org/10.1597/08-093.1>

- Berger, Z. E., Dalton, L. J. (2011). Coping with a cleft II: Factors associated with psychosocial adjustment of adolescents with a cleft lip and palate and their parents. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 48(1), 82-90. <http://dx.doi.org/10.1597/08-094>
- Berk, N. W., Cooper, M. E., Liu, Y.-E., & Marazita, M. L. (2001). Social anxiety in Chinese adults with oral-facial clefts. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 38(2), 126-133. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(2001\)038%3C0126:SAICAW%3E2.0.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(2001)038%3C0126:SAICAW%3E2.0.CO;2)
- Boyatzis, C. J., Baloff, P., & Durieux, C. (1998). Effects of perceived attractiveness and academic success on early adolescent peer popularity. *The Journal of Genetic Psychology*, 159(3), 337-344. <http://dx.doi.org/10.1080/00221329809596155>
- Bressmann, T., Sader, R., Ravens-Sieberer, U., Zeilhofer, H.-F., & Horch, H.-H. (1999). Lebensqualitätsforschung bei Patienten mit Lippen-Kiefer-Gaumen-Spalten: Erste Ergebnisse [Quality of life research in patients with cleft lip and palate: Preliminary results]. *Mund-, Kiefer-, und Gesichtschirurgie*, 3(3), 134–139. <http://dx.doi.org/10.1007/s100060050116>
- Broder, H. L., Smith, F. B., & Strauss, R. P. (1994). Effects of visible and invisible orofacial defects on self-perception and adjustment across developmental eras and gender. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 31(6), 429-436. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(1994\)031%3C0429:EOVAIO%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(1994)031%3C0429:EOVAIO%3E2.3.CO;2)
- Calnan, J. (1954). Submucous cleft palate. *British Journal of Plastic Surgery*, 6(4), 264-282. [http://dx.doi.org/10.1016/S0007-1226\(53\)80060-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0007-1226(53)80060-3)
- Campbell, T., Gillaspay, J. A., Jr., & Thompson, B. (1997). The factor structure of the Bem Sex-Role Inventory (BSRI): Confirmatory analysis of long and short forms. *Educational and Psychological Measurement*, 57(1), 118-124. <http://dx.doi.org/10.1177/0013164497057001008>
- Cheng, L.-R. L. (1990). Asian-American cultural perspectives on birth defects: Focus on cleft palate. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 27(3), 294-300. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(1990\)027%3C0294:AACPOB%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(1990)027%3C0294:AACPOB%3E2.3.CO;2)
- Choi, N., & Fuqua, D. R. (2003). The structure of the Bem Sex Role Inventory: A summary report of 23 validation studies. *Educational and Psychological Measurement*, 63(5), 872-887. <http://dx.doi.org/10.1177/0013164403258235>

- Cochrane, V. M., and Slade, P. (1999). Appraisal and coping in adults with cleft lip: Associations with well-being and social anxiety. *British Journal of Medical Psychology*, 72(4), 485–503. <http://dx.doi.org/10.1348/000711299160194>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2 utg.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Collett, B. R., & Speltz, M. L. (2007). A developmental approach to mental health for children and adolescents with orofacial clefts. *Orthodontics & Craniofacial Research*, 10(3), 138-148. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1601-6343.2007.00394.x>
- Costa, P. T., Jr., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 322-321. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322>
- DeVellis, R. F. (2003). *Scale Development: Theory and Applications* (2 utg.). Thousand Oaks, California: Sage Publications
- Dion, K., Berscheid, E., & Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285-290. <http://dx.doi.org/10.1037/h0033731>
- Eagly, A. H., Ashmore, R. D., Makhijani, M. G., & Longo, L. C. (1991). What is beautiful is good, but...: A meta-analytic review of research on the physical attractiveness stereotype. *Psychological Bulletin*, 110(1), 109-128. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.109>
- Edwards, A. L., & Ashworth, C. D. (1977). A replication study of item selection for the Bem Sex Role Inventory. *Applied Psychological Measurement*, 1(4), 501-507. <http://dx.doi.org/10.1177/014662167700100406>
- Elliott, T. R., & Gramling, S. E. (1990). Personal assertiveness and the effects of social support among college students. *Journal of Counseling Psychology*, 37(4), 427-436. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0167.37.4.427>
- Eskin, M. (2003). Self-reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: A cross-cultural comparison. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(1), 7-12. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-9450.t01-1-00315>
- Feingold, A. (1992). Good-looking people are not what we think. *Psychological Bulletin*, 111(2), 304-341. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.111.2.304>

- Feragen, K. B. (2009). *Psychosocial adjustment in children and adolescents with cleft lip and/or palate: Exploring risk and protective factors* (Doktoravhandling). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-23958>
- Feragen, K. B., Kvaalem, I. L., Rumsey, N., & Borge, A. I. H. (2010). Adolescents with and without a facial difference: The role of friendships and social acceptance in perceptions of appearance and emotional resilience. *Body Image*, 7(4), 271-279. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2010.05.002>
- Feragen, K. B., & Stock, N. M. (2014). When there is more than a cleft: Psychological adjustment when a cleft is associated with an additional condition. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 51(1), 5-14. <http://dx.doi.org/10.1597/12-328>
- Feragen, K. B., Stock, N. M., & Rumsey, N. (2014). Toward a reconsideration of inclusion and exclusion criteria in cleft lip and palate: Implications for psychological research. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 51(5), 569-578. <http://dx.doi.org/10.1597/12-326>
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., & Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77-83. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>
- Frøyland, L. R., Strand, N. P., & von Soest, T. (2010). *Young in Norway – Cross-sectional: Documentation of Design, Variables and Scales*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Geary, D. C., & Bjorklund, D. F. (2000). Evolutionary developmental psychology. *Child Development*, 71(1), 57-65. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00118>
- Ginsburg, G. S., La Greca, A. M., & Silverman, W. K. (1998). Social anxiety in children with anxiety disorders: Relation with social and emotional functioning. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(3), 175-185. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1022668101048>
- Gunthert, K. C., Cohen, L. H., & Armeli, S. (1999). The role of neuroticism in daily stress and coping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 1087-1100. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.77.5.1087>
- Harper, D. C., & Richman, L. C. (1978). Personality profiles of physically impaired adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 34(3), 636-642. [http://dx.doi.org/10.1002/1097-4679\(197807\)34:3<636::AID-JCLP2270340311>3.0.CO;2-Y](http://dx.doi.org/10.1002/1097-4679(197807)34:3<636::AID-JCLP2270340311>3.0.CO;2-Y)

- Harris, D. (1997). Types, causes and physical treatment of visible differences. I R. Lansdown, N. Rumsey, E. Bradbury, T. Carr, & J. Partridge (Red.), *Visibly different: Coping with disfigurement* (s. 79-90). Oxford, England: Butterworth-Heinemann.
- Harter, S. (2012). *Self-Perception Profile for Adolescents: Manual and Questionnaires*. The University of Denver. Hentet fra <https://portfolio.du.edu/SusanHarter/page/44210>
- Heinrichs, M., Baumgartner, T., Kirschbaum, C., & Ehlert, U. (2003). Social support and oxytocin interact to suppress cortisol and subjective responses to psychosocial stress. *Biological Psychiatry*, 54(12), 1389-1398. [http://dx.doi.org/10.1016/S0006-3223\(03\)00465-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0006-3223(03)00465-7)
- Hunt, O., Burden, D., Hepper, P., & Johnston, C. (2005). The psychosocial effects of cleft lip and palate: A systematic review. *European Journal of Orthodontics*, 27(3), 274-285. <http://dx.doi.org/10.1093/ejo/cji004>
- Jensen-Campbell, L. A., Adams, R., Perry, D. G., Workman, K. A., Furdella, J. Q., & Egan, S. K. (2002). Agreeableness, extraversion, and peer relations in early adolescence: Winning friends and deflecting aggression. *Journal of Research in Personality*, 36(3), 224-251. <http://dx.doi.org/10.1006/jrpe.2002.2348>
- John, O. P., Caspi, A., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Stouthamer-Loeber, M. (1994). The "little five": Exploring the nomological network of the five-factor model of personality in adolescent boys. *Child Development*, 65(1), 160-178. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-8624.1994.tb00742.x>
- Jones, D. C., & Crawford, J. K. (2006). The peer appearance culture during adolescence: Gender and body mass variations. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(2), 243-255. <http://dx.doi.org/10.1007/s10964-005-9006-5>
- Jones, C. J., & Meredith, W. (1996). Patterns of personality change across the life span. *Psychology and Aging*, 11(1), 57-65. <http://dx.doi.org/10.1037/0882-7974.11.1.57>
- Kapp-Simon, K. A., & McGuire, D. E. (1997). Observed social interaction patterns in adolescents with and without craniofacial conditions. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 34(5), 380-384. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(1997\)034%3C0380:OSIPIA%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(1997)034%3C0380:OSIPIA%3E2.3.CO;2)
- Kapp-Simon, K. A., McGuire, D. E., Long, B. C., & Simon, D. J. (2005). Addressing quality of life issues in adolescents: Social skills interventions. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 42(1), 45-50. <http://dx.doi.org/10.1597/03-0976.1>

- Knauss, C., Paxton, S. J., & Alsaker, F. D. (2007). Relationships amongst body dissatisfaction, internalisation of the media body ideal and perceived pressure from media in adolescent girls and boys. *Body Image, 4*(4), 353-360.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2007.06.007>
- Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M., & Smoot, M. (2000). Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin, 126*(3), 390-423. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.126.3.390>
- Langlois, J. H., Ritter, J. M., Casey, R. J., & Sawin, D. B. (1995). Infant attractiveness predicts maternal behaviors and attitudes. *Developmental Psychology, 31*(3), 464-472. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.31.3.464>
- Lansdown, R., Lloyd, J., & Hunter, J. (1991). Facial deformity in childhood: Severity and psychological adjustment. *Child: Care, Health and Development, 17*(3), 165-171.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2214.1991.tb00687.x>
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Hess, L. E., Schwab, J., Jovanovic, J., Talwar, R., & Kucher, J. S. (1991). Physical attractiveness and psychosocial functioning among early adolescents. *The Journal of Early Adolescence, 11*(3), 300-320.
<http://dx.doi.org/10.1177/0272431691113001>
- Lippa, R. (1995). Gender-related individual differences and psychological adjustment in terms of the Big Five and circumplex models. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*(6), 1184-1202. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.69.6.1184>
- Little, J., Cardy, A., & Munger, R. G. (2004). Tobacco smoking and oral clefts: A meta-analysis. *Bulletin of the World Health Organization, 82*(3), 213-218.
<http://dx.doi.org/10.1590/S0042-96862004000300011>
- Littleton, H. L., & Ollendick, T. (2003). Negative body image and disordered eating behavior in children and adolescents: What places youth at risk and how can these problems be prevented?. *Clinical Child and Family Psychology Review, 6*(1), 51-66.
<http://dx.doi.org/10.1023/A:1022266017046>
- Marcusson, A., Paulin, G., & Östrup, L. (2002). Facial appearance in adults who had cleft lip and palate treated in childhood. *Scandinavian Journal of Plastic and Reconstructive Surgery and Hand Surgery, 36*(1), 16-23.
<http://dx.doi.org/10.1080/028443102753478327>

- Marusic, I., & Bratko, D. (1998). Relations of masculinity and femininity with personality dimensions of the five-factor model. *Sex Roles*, 38(1-2), 29-44.
<http://dx.doi.org/10.1023/A:1018708410947>
- Masnari, O., Schiestl, C., Rössler, J., Gütlein, S. K., Neuhaus, K., Weibel, L., ... & Landolt, M. A. (2013). Stigmatization predicts psychological adjustment and quality of life in children and adolescents with a facial difference. *Journal of Pediatric Psychology*, 38(2), 162-172. <http://dx.doi.org/10.1093/jpepsy/jss106>
- Masnari, O., Schiestl, C., Weibel, L., Wuttke, F., & Landolt, M. A. (2013). How children with facial differences are perceived by non-affected children and adolescents: Perceiver effects on stereotypical attitudes. *Body Image*, 10(4), 515-523.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2013.05.007>
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1989). The structure of interpersonal traits: Wiggins's circumplex and the five-factor model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(4), 586-595. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.56.4.586>
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1994). The stability of personality: Observations and evaluations. *Current Directions in Psychological Science*, 3(6), 173-175.
<http://dx.doi.org/10.1111/1467-8721.ep10770693>
- McIntosh, G. C., Olshan, A. F., & Baird, P. A. (1995). Paternal age and the risk of birth defects in offspring. *Epidemiology*, 6(3), 282-288.
<http://dx.doi.org/10.1097/00001648-199505000-00016>
- Melnick, M., Bixler, D., Fogh-Andersen, P., & Conneally, P. M. (1980). Cleft lip±cleft palate: An overview of the literature and an analysis of Danish cases born between 1941 and 1968. *American Journal of Medical Genetics*, 6(1), 83-97.
<http://dx.doi.org/10.1002/ajmg.1320060108>
- Mertens, I., Siegmund, H., Grüsser, O.-J. (1993). Gaze motor asymmetries in the perception of faces during a memory task. *Neuropsychologia*, 31(9), 989-998.
[http://dx.doi.org/10.1016/0028-3932\(93\)90154-R](http://dx.doi.org/10.1016/0028-3932(93)90154-R)
- Mossey, P., & Castilla, E. (2003). *Global registry and database on craniofacial anomalies: Report of a WHO Registry Meeting on Craniofacial Anomalies*. Genève: World Health Organization. Hentet fra <http://www.who.int/genomics/anomalies/en/CFA-RegistryMeeting-2001.pdf>

- Mossey, P. A., & Little, J. (2002). Epidemiology of oral clefts: an international perspective. I D. F. Wyszynski (Red.), *Cleft lip and palate: from origin to treatment* (s. 127-158). New York, New York: Oxford University Press
- Mossey, P. A., Little, J., Munger, R. G., Dixon, M. J., & Shaw, W. C. (2009). Cleft lip and palate. *The Lancet*, 374(9703), 1773-1785. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(09\)60695-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(09)60695-4)
- Neumark-Sztainer, D., Story, M., Hannan, P. J., Perry, C. L., & Irving, L. M. (2002). Weight-related concerns and behaviors among overweight and nonoverweight adolescents: Implications for preventing weight-related disorders. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 156(2), 171-178. <http://dx.doi.org/10.1001/archpedi.156.2.171>
- Newell, R., & Marks, I. (2000). Phobic nature of social difficulty in facially disfigured people. *The British Journal of Psychiatry*, 176(2), 177-181. <http://dx.doi.org/10.1192/bjp.176.2.177>
- Noar, J. H. (1991). Questionnaire survey of attitudes and concerns of patients with cleft lip and palate and their parents. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 28(3), 279-284. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(1991\)028%3C0279:QSOAAC%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(1991)028%3C0279:QSOAAC%3E2.3.CO;2)
- Okkerse, J. M. E., Beemer, F. A., Cordia-de Haan, M., Heineman-de Boer, J. A., Mellenbergh, G. J., & Wolters, W. H. G. (2001). Facial attractiveness and facial impairment ratings in children with craniofacial malformations. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 38(4), 386-392. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(2001\)038%3C0386:FAAFIR%3E2.0.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(2001)038%3C0386:FAAFIR%3E2.0.CO;2)
- OxfordWords (2013, November 18). The Oxford Dictionary word of the year 2013 is... [Webloggpost] Hentet fra <http://blog.oxforddictionaries.com/2013/11/word-of-the-year-2013-winner/>
- Papadopoulos, L., Bor, R., & Legg, C. (1999). Coping with the disfiguring effects of vitiligo: A preliminary investigation into the effects of cognitive-behavioural therapy. *British Journal of Medical Psychology*, 72(3), 385-396. <http://dx.doi.org/10.1348/000711299160077>
- Partridge, J. (1997a). Introduction to section one. I R. Lansdown, N. Rumsey, E. Bradbury, T. Carr, & J. Partridge (Red.), *Visibly different: Coping with disfigurement* (s. 3-9). Oxford, England: Butterworth-Heinemann.

- Partridge, J. (1997b). Living visibly different: A summary. I R. Lansdown, N. Rumsey, E. Bradbury, T. Carr, & J. Partridge (Red.), *Visibly different: Coping with disfigurement* (s. 67-73). Oxford, England: Butterworth-Heinemann.
- Persson, M., Aniansson, G., Becker, M., & Svensson, H. (2002). Self-concept and introversion in adolescents with cleft lip and palate. *Scandinavian Journal of Plastic and Reconstructive Surgery and Hand Surgery*, 36(1), 24-27.
<http://dx.doi.org/10.1080/028443102753478336>
- Pillemer, F. G., & Cook, K. V. (1989). The psychosocial adjustment of pediatric craniofacial patients after surgery. *Cleft Palate Journal*, 26(3), 201-208. Hentet fra <http://digital.library.pitt.edu/c/cleftpalate/>
- Poyrazli, S., Arbona, C., Nora, A., McPherson, R., & Pisecco, S. (2002). Relation between assertiveness, academic self-efficacy, and psychosocial adjustment among international graduate students. *Journal of College Student Development*, 43(5), 632-642. Hentet fra <http://eric.ed.gov/>
- Ramm, J., & von Soest, T. (2011). Kosmetisk kirurgi: 5 prosent har lagt seg under kniven. *Samfunnsspeilet*, 2/2011, 37-42.
- Ramstad, T., Ottem, E., & Shaw, W. C. (1995). Psychosocial adjustment in Norwegian adults who had undergone standardised treatment of complete cleft lip and palate II: Self-reported problems and concerns with appearance. *Scandinavian Journal of Plastic and Reconstructive Surgery and Hand Surgery*, 29(4), 329-336.
<http://dx.doi.org/10.3109/02844319509008968>
- Ratliff, E. S., & Conley, J. (1981). The structure of masculinity-femininity: Multidimensionality and gender differences. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 9(1), 41-47. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.1981.9.1.41>
- Roberts-Harry, D. P., Hathorn, I. S., & Stephens, C. D. (1992). The ranking of facial attractiveness. *The European Journal of Orthodontics*, 14(6), 483-488.
<http://dx.doi.org/10.1093/ejo/14.6.483>
- Robinson, E. (1997). Psychological research on visible differences in adults. I R. Lansdown, N. Rumsey, E. Bradbury, T. Carr, & J. Partridge (Red.), *Visibly different: Coping with disfigurement* (s. 102-111). Oxford, England: Butterworth-Heinemann.
- Rooth, D.-O. (2009). Obesity, attractiveness, and differential treatment in hiring a field experiment. *Journal of Human Resources*, 44(3), 710-735. <http://dx.doi.org/10.1353/jhr.2009.0027>

- Rossow, I., & Bø, A. K. (2003). *Metoderapport for datainnsamlingen til Ung i Norge 2002*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Rumsey, N. (2002). Body image and congenital conditions with visible differences. I T. F. Cash, & T. Pruzinsky (Red.), *Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 226-233). New York, New York: The Guilford Press.
- Rumsey, N. (med Bishop, S., & Shaw, W.) (1997). Historical and anthropological perspectives on appearance. I R. Lansdown, N. Rumsey, E. Bradbury, T. Carr, & J. Partridge (Red.), *Visibly different: Coping with disfigurement* (s. 91-101). Oxford, England: Butterworth-Heinemann.
- Rumsey, N., Clarke, A., & Musa, M. (2002). Altered body image: The psychosocial needs of patients. *British Journal of Community Nursing*, 7(11), 563-566.
<http://dx.doi.org/10.12968/bjcn.2002.7.11.10886>
- Rumsey, N., & Harcourt, D. (2004). Body image and disfigurement: Issues and interventions. *Body Image*, 1(1), 83-97. [http://dx.doi.org/10.1016/S1740-1445\(03\)00005-6](http://dx.doi.org/10.1016/S1740-1445(03)00005-6)
- Rumsey, N., & Harcourt, D. (2005). *The psychology of appearance*. Maidenhead, England: Open University Press.
- Shaw, W. C., Semb, G., Nelson, P., Brattström, V., Mølsted, K., Prah-Andersen, B., & Gundlach, K. K. H. (2001). The Eurocleft project 1996–2000: Overview. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*, 29(3), 131-140.
<http://dx.doi.org/10.1054/jcms.2001.0217>
- Sivertsen, Å., Wilcox, A., Johnson, G. E., Åbyholm, F., Vindenes, H. A., & Lie, R. T. (2008). Prevalence of major anatomic variations in oral clefts. *Plastic and Reconstructive Surgery*, 121(2), 587-595.
<http://dx.doi.org/10.1097/01.prs.0000297839.78179.f5>
- Slater, A., Von der Schulenburg, C., Brown, E., Badenboch, M., Butterworth, G., & Parsons, S. (1998). Newborn infants prefer attractive faces. *Infant Behavior and Development*, 21(2), 345-354. [http://dx.doi.org/10.1016/S0163-6383\(98\)90011-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0163-6383(98)90011-X)
- Slifer, K. J., Beck, M., Amari, A., Diver, T., Hilley, L., Kane, A., & McDonnell, S. (2003). Self-concept and satisfaction with physical appearance in youth with and without oral clefts. *Children's Health Care*, 32(2), 81-101.
http://dx.doi.org/10.1207/s15326888chc3202_1

- Spence, S. H., Donovan, C., & Brechman-Toussaint, M. (1999). Social skills, social outcomes, and cognitive features of childhood social phobia. *Journal of Abnormal Psychology, 108*(2), 211-221. <http://dx.doi.org/10.1037/0021-843X.108.2.211>
- Stoll, C., Alembik, Y., Dott, B., & Roth, M. P. (2000). Associated malformations in cases with oral clefts. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal, 37*(1), 41-47. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(2000\)037%3C0041:AMICWO%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(2000)037%3C0041:AMICWO%3E2.3.CO;2)
- Storvoll, E. E., Strandbu, Å., & Wichstrøm, L. (2005). A cross-sectional study of changes in Norwegian adolescents' body image from 1992 to 2002. *Body Image, 2*(1), 5-18. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2005.01.001>
- Strauss, R. P., & Fenson, C. (2005). Experiencing the "good life": Literary views of craniofacial conditions and quality of life. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal, 42*(1), 14-18. <http://dx.doi.org/10.1597/03-097.1.1>
- Striegel-Moore, R. H., & Franko, D. L. (2002). Body image issues among girls and women. In T. F. Cash, & T. Pruzinsky (Red.), *Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (s. 226-233). New York, New York: The Guilford Press.
- Swickert, R. J., Rosentreter, C. J., Hittner, J. B., & Mushrush, J. E. (2002). Extraversion, social support processes, and stress. *Personality and Individual Differences, 32*(5), 877-891. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00093-9](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00093-9)
- Thompson, A., & Kent, G. (2001). Adjusting to disfigurement: processes involved in being visibly different. *Clinical Psychology Review, 21*(5), 663-682. [http://dx.doi.org/10.1016/S0272-7358\(00\)00056-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0272-7358(00)00056-8)
- Tobiasen, J. M. (1987). Social judgments of facial deformity. *Cleft Palate Journal, 24*(4), 323-327. Hentet fra <http://digital.library.pitt.edu/c/cleftpalate/>
- Tobiasen, J. M., & Hiebert, J. M. (1993). Combined effects of severity of cleft impairment and facial attractiveness on social perception: An experimental study. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal, 30*(1), 82-86. [http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569\(1993\)030%3C0082:CEOSOC%3E2.3.CO;2](http://dx.doi.org/10.1597/1545-1569(1993)030%3C0082:CEOSOC%3E2.3.CO;2)
- Tolarová, M. M., & Cervenka, J. (1998). Classification and birth prevalence of orofacial clefts. *American Journal of Medical Genetics, 75*(2), 126-137. [http://dx.doi.org/10.1002/\(SICI\)1096-8628\(19980113\)75:2<126::AID-AJMG2>3.0.CO;2-R](http://dx.doi.org/10.1002/(SICI)1096-8628(19980113)75:2<126::AID-AJMG2>3.0.CO;2-R)

- Trapnell, P. D., & Wiggins, J. S. (1990). Extension of the Interpersonal Adjective Scales to include the Big Five dimensions of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(4), 781-790. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.59.4.781>
- Turner, S. R., Rumsey, N., & Sandy, J. R. (1998). Psychological aspects of cleft lip and palate. *The European Journal of Orthodontics*, 20(4), 407-415. <http://dx.doi.org/10.1093/ejo/20.4.407>
- Turner, S. R., Thomas, P. W. N., Dowell, T., Rumsey, N., & Sandy, J. R. (1997). Psychological outcomes amongst cleft patients and their families. *British Journal of Plastic Surgery*, 50(1), 1-9. [http://dx.doi.org/10.1016/S0007-1226\(97\)91275-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0007-1226(97)91275-3)
- Twenge, J. M. (2001). Changes in women's assertiveness in response to status and roles: A cross-temporal meta-analysis, 1931–1993. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(1), 133-145. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.81.1.133>
- Umiltà, C., Simion, F., & Valenza, E. (1996). Newborns' preference for faces. *European Psychologist*, 1(3), 200-205. <http://dx.doi.org/10.1027/1016-9040.1.3.200>
- Van der Plas, E. A. A. (2011). Social functioning and brain structure in adolescents and young adults with isolated cleft lip and palate (Doktoravhandling). Hentet fra ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI Nr. 3473265)
- Vannatta, K., Gartstein, M. A., Zeller, M., & Noll, R. B. (2009). Peer acceptance and social behavior during childhood and adolescence: How important are appearance, athleticism, and academic competence?. *International Journal of Behavioral Development*, 33(4), 303-311. <http://dx.doi.org/10.1177/0165025408101275>
- Wang, K. H., Heike, C. L., Clarkson, M. D., Mejino, J. L.V., Brinkley, J.F., Tse, R. W., ... Cox, T. C. (2014). Evaluation and integration of disparate classification systems for clefts of the lip. *Frontiers in Physiology*, 5, 1-11. <http://dx.doi.org/10.3389/fphys.2014.00163>
- Weatherley-White, R. C. A., Eiserman, W., Beddoe, M., & Vanderberg, R. (2005). Perceptions, expectations, and reactions to cleft lip and palate surgery in native populations: A pilot study in rural India. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 42(5), 560-564. <http://dx.doi.org/10.1597/04-003.1>
- Wichstrøm, L. (1995). Harter's Self-Perception Profile for Adolescents: Reliability, validity, and evaluation of the question format. *Journal of Personality Assessment*, 65(1), 100-116. http://dx.doi.org/10.1207/s15327752jpa6501_8

- Windle, M., & Sinnott, J.D. (1985). A psychometric study of the Bem Sex Role Inventory with an older adult sample. *Journal of Gerontology, 40*(3), 336-343.
<http://dx.doi.org/10.1093/geronj/40.3.336>
- Willis, J., & Todorov, A. (2006). First impressions: Making up your mind after a 100-ms exposure to a face. *Psychological Science, 17*(7), 592-598.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9280.2006.01750.x>
- Zheng, L., & Zheng, Y. (2011). The relationship of masculinity and femininity to the Big Five personality dimensions among a Chinese sample. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 39*(4), 445-450.
<http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2011.39.4.445>